

UNIVERZITA KARLOVA
Právnická fakulta

Adéla Tůmová

Poručenství a poručenská rada

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Ondřej Frinta, Ph.D.

Katedra: Občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 15. 11. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 155 305 znaků včetně mezer.

Adéla Tůmová

V Praze dne 15. 11. 2023

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu doc. JUDr. Ondřejovi Frintovi, Ph.D., vedoucímu diplomové práce za trpělivost, cenné rady a připomínky při zpracování této práce.

Obsah

Úvod.....	1
1 Vymezení základních pojmů.....	2
1.1 Rodič.....	2
1.2 Dítě.....	2
1.3 Rodičovská odpovědnost.....	3
1.3.1 Péče o dítě a jeho ochrana.....	4
1.3.2 Právo na osobní styk rodiče s dítětem.....	5
1.3.3 Zastoupení dítěte.....	7
1.3.4 Péče o jmění nezletilého.....	7
1.4 Právní úprava při nedostatečném výkonu rodičovské odpovědnosti.....	8
1.4.1 Omezení rodičovské odpovědnosti.....	10
1.4.2 Zbavení rodičovské odpovědnosti.....	11
1.4.3 Pozastavení rodičovské odpovědnosti.....	12
2 Právní úprava napříč dějinami.....	13
2.1 Římské právo.....	13
2.2 Období do Všeobecného občanského zákoníku.....	16
2.3 Všeobecný občanský zákoník.....	17
2.3.1 Poručenství a opatrovnictví dle Všeobecného občanského zákoníku.....	18
2.4 Zákon o právu rodinném a zákon o rodině.....	20
3 Poručenství.....	21
3.1 Důvody pro ustanovení poručníka.....	22
3.2 Práva a povinnosti poručníka.....	22
3.2.1 Povinnosti poručníka.....	22
3.2.2 Práva poručníka.....	28
3.3 Poručník.....	29
3.3.1 Veřejný poručník.....	30
3.3.2 Hromadné poručenství.....	31
3.3.3 Osoba poručníka.....	31
3.3.4 Pluralita poručníků.....	34
3.3.5 Odmítnutí výkonu funkce.....	35
3.4 Zánik funkce poručníka.....	36
3.4.1 Absolutní důvody zániku.....	36
3.4.2 Relativní důvody zániku.....	37
4 Poručenská rada.....	40
4.1 Práva a povinnosti poručenské rady podle Všeobecného občanského zákoníku.....	40
4.2 Poručenská rada podle občanského zákoníku.....	41
4.2.1 Ustanovení poručenské rady.....	42
4.2.2 Svolání schůze.....	42
4.2.3 Právní úprava poručenské rady.....	44
4.2.4 Práva a povinnosti.....	44
4.2.5 Usnášeníschopnost.....	45
4.2.6 Zasedání.....	46
4.2.7 Ingerence soudu.....	47
4.2.8 Členství v poručenské radě.....	48
4.2.9 Zánik funkce člena.....	50
5 Právní úprava poručenství ve Francii.....	53

5.1	Vznik funkce	53
5.1.1	Obsah institutu poručenství.....	53
5.1.2	Rodinná rada.....	53
5.1.3	Poručník.....	54
5.1.4	Zánik funkce poručníka.....	55
5.2	Srovnání francouzské a české právní úpravy	56
Závěr.....		57
Seznam použitých zdrojů		60

Úvod

Práva a povinnosti mezi rodiči a dětmi jsou upravena občanským zákoníkem. Děti mají konkrétní práva, kterým odpovídají povinnosti, jež mají vykonávat primárně rodiče. Pokud však rodiče dítě nemá, neznamená to, že mu práva zanikají. Je veřejnou povinností se o děti, které se ocitly bez rodičů, postarat.

Poručenství je starým institutem, který znali již občané staré Římské říše. Ačkoliv se po celou dobu své existence měnilo, ve svém jádru zůstalo stejné. Smyslem tohoto institutu je stále poskytnutí pomoci osobám, které si nemohou spravovat své záležitosti samy a potřebují právní ochranu od jiného. Dnes se týká pouze samotných dětí, ale v minulosti tomu tak nebylo. Poručníci byli ustanoveni v Římské říši i ženám, neboť se mělo za to, že ženy taktéž nejsou schopny se postarat o své záležitosti samy, a tudíž potřebují právní ochranu stejně jako děti. V průběhu let prošlo poručenství celou řadou změn, které měly vliv na dnešní podobu. Mimo samotné poručenství, které se formovalo, vznikla poručenská rada, jakožto pomocný orgán. Poprvé byla poručenská rada zmíněna v ABGB. Smysl její existence byl však jiný. Šlo sice o pomocný orgán, ale ten měl pomáhat někomu jinému než poručníkovi, jak tomu je dnes.

Tím se nabízí otázka, jak se v průběhu let poručenství měnilo a jak vypadá dnes, stejně tak poručenská rada. A jaká práva a povinnosti přecházejí na poručníka namísto rodiče v rámci rodičovské odpovědnosti, k čemu poručenská rada slouží, kdy se ustanoví a jaký je její smysl.

Cílem této diplomové práce je seznámit čtenáře s právy a povinnostmi, které jsou obsahem rodičovské odpovědnosti, institutem poručenství, jaká práva a povinnosti, která jsou obsahem rodičovské odpovědnosti, přecházejí na poručníka a taktéž je cílem seznámení se s poručenskou radou z hlediska její historie, smyslu, struktury a vývoje. Je rovněž cílem zjistit, jak jsou práva a povinnosti pro ustanovení poručníka a poručenské rady upravena v aktuálním občanském zákoníku a dalších předpisech. Poté je cílem porovnat tento institut s vybranou zahraniční právní úpravou.

Práce je rozdělena na několik částí. V první části se věnuji rodičovské odpovědnosti, poté historii poručenství od římského práva po zákon o rodině. A poté jak vypadá poručenství a poručenská rada podle současné právní úpravy. Na závěr se věnuji francouzské právní úpravě poručenství a jejímu porovnání s českou právní úpravou. Diplomová práce je uspořádána tak, aby na sebe jednotlivé části logicky navazovaly.

1 Vymezení základních pojmů

1.1 Rodič

Obecně můžeme definovat rodiče jako matku a otce. Matkou je podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen OZ nebo občanský zákoník) žena, která dítě porodila. Za otce je považován muž, na kterého dopadá některý ze skutkových základů domněnek, který stanoví zákon, v tomto případě v § 776 až 784 OZ. Vedle biologického původu rodičovství vznikne také osvojením. Předpokladem osvojení je totiž takový vztah osvojitele a osvojence, jaký je mezi rodičem a dítětem. Dochází k plnému přijetí osvojené osoby za vlastní a k zániku původního vztahu, který je tímto nahrazen. Ať už rodičovství vzniklo narozením nebo rozhodnutím soudu, jsou rodiče zapsáni do matriční knihy. Vztahy mezi rodičem a dítětem můžeme rozdělit na vztahy statusové povahy, jejichž obsahem je určení jména a příjmení dítěte apod., dále vztahy vyplývající z rodičovské odpovědnosti a následně vztahy zákonem vůbec neupravené, ačkoliv ovlivňují vztahy rodičů s dětmi.¹

1.2 Dítě

Úmluva o právech dítěte, uveřejněná ve sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte, definuje dítě v článku 1 následovně: „*dítětem se rozumí osoba každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve*“. Nicméně to je stanoveno pro účely této Úmluvy. V jiném slova smyslu je dítětem každý z nás a je třeba brát v úvahu právní úpravu, která s pojmem dítě spojuje vztahy předků a potomků². Následně můžeme rozlišit dítě zletilé a dítě nezletilé. Zletilosti, se kterou je spojena plná svéprávnost, se podle občanského zákoníku dosáhne 18. rokem věku nebo před 18. rokem věku, a to přiznáním svéprávnosti. Nezletilé děti nejsou zpravidla plně svéprávné a je úkolem státu je chránit. Ten je chrání skrze právní předpisy, které zaprvé ukládají zákazy a omezení pro nezletilé osoby, a to zejména ustanovením § 31 občanského zákoníku, který stanoví, že nezletilý „*je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.*“ Rovněž jsou však ukládány

¹ Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Dostupné také z <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgipw2nrql4ys443c14zdamjls144dsx3qmy4dkni> [cit. dne 30.12.2022].

² Hendrych, D. a kol. *Právní slovník*. Praha: C. H. Beck, 2009. Dostupné také z <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwp64zrguxgi2lumu> [cit. dne 30.12.2022].

povinnosti rodičům, kteří mají povinnost se o své nezletilé dítě starat a pečovat, a právě ve zbytku jednání, která nejsou umožněna nezletilým, za ně právně jednat neboli zastupovat je.

1.3 Rodičovská odpovědnost

Pojem rodičovské odpovědnosti bychom mohli chápat jako zastřešující pojem, který v sobě zahrnuje povinnosti a práva. Ta jsou ochranného charakteru ve vztahu k dítěti, aby byl chráněn jeho vývoj a aby bylo pečováno o jeho blaho. V předchozích letech se tento pojem nepoužíval, dříve to byla rodičovská moc, která byla používána zákonem č. 265/1949 Sb., zákon o právu rodinném a svým způsobem obsahovala obdobné povinnosti a práva, nicméně obsah byl chápán recipročně, později byla rodičovská moc nahrazena pojmem rodičovské zodpovědnosti zákonem č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů. Pojem rodičovská odpovědnost zavedl až později zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Nová úprava rodinného práva v občanském zákoníku z roku 2012 se však netýká jenom pojmu, ale také samotného obsahu, zejména rozlišením nositele a vykonavatele rodičovské odpovědnosti a obecně širší úpravou.

Všeobecně bychom mohli k právům a povinnostem v rámci rodičovské odpovědnosti říct, že právní normy, jež je upravují, mají kogentní povahu s nemožností vzdání se těchto práv a povinností, a to jak ze strany nositele, tak ze strany dítěte. Cílem této úpravy je zajištění morálního a hmotného prospěchu dítěte.

Občanský zákoník demonstrativně vymezuje práva a povinnosti, které je třeba pod rodičovskou odpovědnost vždy zařadit. Podle § 858 OZ je stanoveno, že: *„Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.“*

K právům a povinnostem, které jsou obsahem rodičovské odpovědnosti, je třeba zmínit, že vyživovací povinnost k nim nepatří, ačkoliv by se mohlo zdát, že platí opak. Není tedy vázána na institut rodičovské odpovědnosti, avšak podobnosti tam rozhodně jsou, neboť vyživovací povinnost je rovněž obsahem rodinně právního vztahu, vzniká narozením dítěte a i jejím cílem je výživa dítěte v rámci širěji chápané péče o blaho. Proč tomu tak je, zmiňuje ve svém článku Zdeňka Králíčková: *„Nemohou-li nezletilé děti žít se svými rodiči, ať už z objektivních nebo*

subjektivních příčin, neměly by být alespoň v majetkové sféře diskriminovány proti dětem vyrůstajícím ve své vlastní rodině.”³ Ačkoliv s tímto souhlasím myslím si, že ne vždy rodiče tuto povinnost plní. Často jde totiž o případy, kdy rodiče sami nemají dost peněz na vlastní obživu, natož aby měli na výživu nezletilého, který s nimi již nežije.

1.3.1 Péče o dítě a jeho ochrana

Práva a povinnosti spadající do této oblasti jsou upravena občanským zákoníkem § 880 až 886 OZ. Péče o dítě v souladu s § 858 OZ v sobě zahrnuje zejména každodenní péči o zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Jde o nejdůležitější část rodičovské odpovědnosti, jelikož skrze každodenní péči vznikají mezi rodičem a dítětem pouta, která nelze nahradit. Při výkonu práva na péči o dítě a jeho ochranu by měl rodič dbát na své chování, nejen v rámci přímého vztahu k dítěti, ale také v rámci okolí dítěte, poněvadž by měli jít rodiče příkladem⁴. Je třeba podotknout, že rodiče nemají zákonnou povinnost o dítě pečovat osobně, mohou tuto povinnost svěřit jiné osobě. Tedy péče o dítě zahrnuje právo na osobní péči o něj, dohled a výchovu. Péči zajišťují rodiče dítěte dohromady či zvlášť, pro případ kolize názorů občanský zákoník poskytuje mechanismy, jak je vyřešit, příkladem je § 877 odst. 1 OZ který stanoví: „Nedohodnou-li se rodiče v záležitosti, která je pro dítě významná zejména se zřetelem k jeho zájmu, rozhodne soud na návrh rodiče; to platí i tehdy, vyloučil-li jeden rodič z rozhodování o významné záležitosti dítěte druhého rodiče”. Takovými významnými záležitostmi podle odstavce druhého jsou především nikoliv běžné léčebné a obdobné zákroky, určení místa bydliště a volba vzdělání nebo pracovního uplatnění. Dalšími osobami, jež se podílejí na péči, jsou podle § 885 OZ rovněž partner nebo manžel rodiče dítěte, se kterým dítě žije ve společné domácnosti. Jak jsem již zmínila, osobní péče o dítě je rodičovským právem, nikoliv povinností, přesto pokud je péče rodiči výrazně zanedbána, a to například takovým způsobem, že o dítě nepečuje nikdo, tak je možné, že bude naplněna skutková podstata trestného činu opuštění dítěte podle § 195 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Péče však není jednostranná, i dítě je povinno pomáhat pečovat o domácnost. Dítě má tedy právo, aby bylo o něj pečováno, pokud jeho péče není náležitě zajištěna, použijí se mechanismy k nápravě.

³ KRÁLÍČKOVÁ, Z. Vyživovací povinnost rodičů k dětem v náhradní péči, *Právní rozhledy* 9/2005, s. 305 - 309. Dostupné také z <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgvpxa4s7hfpngxztga2q&groupIndex=0&rowIndex=0> [cit. dne 30. 12. 2022].

⁴ Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 912–916.

Při rozvodu rodičů je třeba vyřešit otázky péče o společné dítě. V úvahu přichází různé modely péče o nezletilého. Ústavní soud, se k ní vyjádřil následovně ve svém nálezu ze dne 26. 5. 2016, sp. zn. I. ÚS 2482/13: „*V případě rozhodování o svěřeni dítěte do střídavé výchovy rodičů je třeba vycházet z premisy, že zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů. Z toho plyne, že pokud jsou oba rodiče způsobilí dítě vychovávat, pokud oba mají o jeho výchovu zájem a pokud oba dbali kromě řádné péče o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní, svěřeni dítěte do střídavé péče by mělo být pravidlem, zatímco jiné řešení je výjimkou, která vyžaduje prokázání, proč je v zájmu dítěte právě toto jiné řešení. Obecné soudy tak nemohou střídavou péči vyloučit z důvodu, že s tímto způsobem výchovy jeden z rodičů nesouhlasí, protože chce mít dítě ve výlučné péči.*“ S tímto rozsudkem nemohu plně souhlasit. Je-li možná střídavá péče a oba rodiče i dítě, je-li to v jeho možnostech, souhlasí, tak není jiná možnost než jim vyhovět. V úvahu je ale třeba brát i věk dítěte, jeho zázemí a vazby na rodiče. V raném věku bývá dítě závislé na matce, tudíž není podle mého názoru v jeho zájmu, aby bylo rozhodnuto o střídavé péči a tedy v tomto období bych střídavou péči jako pravidlo nevnímala, ba naopak. V pozdějším věku, zhruba v předškolních letech, je vhodné souhlasit se střídavou péčí a to nejen pro to, aby otec a dítě rozvíjeli své vztahy, ale i pro to, že dítě začne vnímat mužskou roli, která může dítě více usměrňovat. Rovněž si myslím, že pokud rodiče jsou neustále v rozporu, tak není vhodné střídavé péči vyhovět, neboť je dítě neustále vystavováno hádkám mezi rodiči, které ho mohou poznamenat.

1.3.2 Právo na osobní styk rodiče s dítětem

Právo osobního styku bylo součástí rodičovské odpovědnosti již dříve, nicméně až v novém občanském zákoníku bylo výslovně zakotveno. Jde o právo, které je projevem úzkého vztahu rodiče a dítěte, kteří mezi sebou mají pouto.⁵ Evropský soud pro lidská práva se v rozhodnutí č. 63627/00, ze dne 29. června 2004 sdělil: „*Být spolu je pro rodiče a jeho dítě jeden ze základních prvků rodinného života, a to i v případě, kdy se vztah rodičů rozpadl.*“ V ideálním světě dítě a rodiče realizují svoje právo ve stejném rozsahu naráz a pokud to není možné tak je nutné, aby jeden nebránil druhému ve výkonu tohoto práva. V zájmu zdravého rozvoje dítěte je potřeba, aby tento osobní styk byl realizován co nejvíce s oběma. Nedostatek osobního styku by totiž vedl k narušení rodinných vazeb, a to obvykle nemá na dítě pozitivní

⁵ Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 912–916.

vliv. Ústavní soud se ve svém nálezu ze dne 17. 5. 2019, sp. zn. II. ÚS 4247/2018 sdělil, že: *„Důvodem pro nerozšíření styku s druhým rodičem nemůže být samotný nesouhlas rodiče, jemuž bylo dítě svěřeno do péče, ani obecný poukaz na nevhodnost změny zažitého a fungujícího režimu styku. I při rozhodování o úpravě styku rodiče s dítětem je třeba komplexně zjišťovat a posuzovat nejlepší zájem konkrétního dítěte a nevyhovění návrhu dotčeného rodiče na rozšíření styku s dítětem lze odůvodnit zásadně jen rozporem s nejlepším zájmem dítěte, podloženým konkrétními okolnostmi a skutečnostmi v řízení prokázanými.“* V současnosti je bohužel běžné, že si rozdělení rodiče řeší své neshody skrze nezletilého, dochází k manipulacím, které cílí k rozpadu vztahu druhého rodiče s dítětem. Je nutné během řízení na rodiče v tomto směru apelovat, neboť takové ovlivňování sice dítě nedokáže rozeznat, když je malé, ale v pozdějším věku si jej může uvědomit, a to se proti rodiči, který tak jednal, může jednoduše obrátit. Zákonná úprava sice rodičům ukládá povinnost se takového jednání zdržet, ale přesto se tak stále děje.

Podle Úmluvy o styku s dětmi, publikované pod č. 91/2005 Sb. v čl. 2 (dále jen Úmluva), není osobní fyzický styk jediným stykem, skrz který lze realizovat rodičovství, stykem se podle této Úmluvy rovněž rozumí pobyt dítěte s osobou příbuznou, se kterou obvykle nežijí, komunikace mezi rodičem a dítětem a poskytnutí informací této osobě o dítěti nebo dítěti o této osobě. Tato Úmluva ve svých člancích 2 až 3 však nemluví o styku s dítětem jenom ve vztahu rodič a dítě, ale rovněž v rámci vztahu mezi dítětem a ostatními osobami, s nimiž má nezletilý rodinné pouto.

Zatímco péče o dítě je spíše praktického rázu, osobní styk dítěte a rodiče má spíše citový ráz. Právní úprava sleduje především to, aby rodiče, jež spolu nežijí, nepůsobili negativně na vztah druhého rodiče s dítětem, především aby tento kontakt neomezovali a dopřáli si prostor a čas dle potřeb.

Platná právní úprava umožňuje soudům nařídít v rámci opatrovnických sporů mediaci nebo rodinnou terapii. Je však zřejmé, že pokud rodiče nechtějí spolupracovat, tak výsledky nebudou plně pozitivní. Je dle mého názoru vhodné poučit rodiče v rámci edukativního programu o možném dopadu jejich rozvodu a neshod s tím spojených na nezletilého. Mohou se dozvědět, jakým způsobem jejich chování může nezletilý ovlivnit, zároveň by to mohlo mít lepší výsledky než mediace, protože je nikdo nenutí spolupracovat, pouze by si museli vyslechnout možné dopady, a to by je mohlo přimět se nad dalšími kroky zamyslet.

1.3.3 Zastoupení dítěte

Podle § 892 OZ mají rodiče nejen právo, ale především povinnost zastupovat dítě při právních jednáních, ke kterým není způsobilé. Při naplňování těchto práv a povinností vycházíme z úpravy svéprávnosti, která se v plném rozsahu nabývá zletilostí, kterou dítě dosáhne 18. rokem věku nebo přiznáním soudem. Do té doby se bude jeho způsobilost k právnímu jednání posuzovat podle rozumové a mravní vyspělosti, ve zbylém rozsahu potřebuje zastoupení, které zajišťují rodiče. Smyslem těchto ustanovení je ochrana dítěte před jednáním, kterému nerozumí a které by mu mohlo způsobit újmu. Rodiče by měli dítě zastupovat především společně, nicméně jednat může každý z nich samostatně. Ne vždy se však rodiče shodnou, v takových situacích je potřeba rozhodnutí soudu, který určí, kdo ho zastoupí. Zástupčí oprávnění může být omezeno na základě zákona anebo rozhodnutím soudu. Omezení ze zákona vyplývá z § 458 OZ, který stanoví: „*Zákonný zástupce nebo opatrovník není oprávněn za zastoupeného právně jednat v záležitostech týkajících se vzniku a zániku manželství, výkonu rodičovských povinností a práv, jakož i pořízení pro případ smrti nebo prohlášení o vydědění a jejich odvolání.*” Kdo je zákonným zástupcem je stanoveno § 892 odst. 1 OZ.⁶ Mimo zákonné omezení stanovuje rovněž zákon omezení vyplývající z kolize zájmů, je třeba podotknout, že není třeba, aby k ní přímo došlo. Postačí existence pravděpodobnosti.⁷ Další limitace jsou stanoveny například v pracovním právu, při umělém přerušování těhotenství, dále pro získání povolení od krajské pobočky Úřadu práce při výkonu kulturní, umělecké, sportovní nebo reklamní činnosti.⁸ Dítě by tedy nemělo utrpět újmu proto, že rodiče nevykonávají své stanovené povinnosti.

1.3.4 Péče o jmění nezletilého

Ačkoliv by se mohlo zdát, že dítě nemá jmění, protože si jej nemůže obstarávat jako plně svéprávná osoba, opak je pravdou. Dítě majetek vlastnit může, ale je potřeba odlišit právo vlastnit a právo majetek spravovat. Dítě není plně svéprávnou osobou a je tedy omezeno ve způsobilosti k právním jednáním. Jsou to primárně rodiče, kdo mají právo a povinnost pečovat o jmění dítěte společně. Je potřeba odlišovat pojmy, jako je péče a správa jmění. Péči mají na starosti rodiče, popřípadě jiné osoby, které je nahrazují. Správu má podle zákona na starosti

⁶ Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 965–973.

⁷ Tamtéž.

⁸ Tamtéž.

zákonný zástupce, opatrovník pro správu jmění, pěstoun nebo jiné osoby, jímž bylo dítě svěřeno do péče, a to v nezbytném rozsahu, v souvislosti s výkonem náhradní péče.⁹ Jak je patrné z právní úpravy péče o správu jmění, mají ji na starosti primárně osoby, které jsou v blízkém kontaktu s dítětem, protože rozumí dítěti a jeho potřebám nejlépe a jsou schopny zjišťovat jeho názory. Platná právní úprava dokonce připouští nabytí plné svéprávnosti před dosažením zletilosti, a to rozhodnutím soudu nebo uzavřením manželství.¹⁰ Avšak než se tak stane, budou spravovat jmění dítěte rodiče v rámci správy cizího majetku, cílem tedy není jen prosté zachování, ale i rozmnožení, protože jde o běžnou správu, nikoliv prostou nebo úplnou, čímž se liší od správy cizího majetku, tak v rámci zachování nebo v rámci rozmnožování majetku mohou činit pouze běžné úkony a to podle § 898 odst. 1 OZ. Pokud by totiž šlo o neběžné záležitosti, tak by potřebovali schválení soudu.¹¹ Dle mého názoru spousta rodičů by si mohla počínat neekonomicky a mohla svým jednáním dítěti způsobit újmu. Je potřeba si uvědomit, co se rozumí běžnou záležitostí. Příkladem je v rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 4740/2010 ze dne 24. 1. 2012. Podle tohoto rozhodnutí záleží na konkrétním případě. Domnívám se, že tímto bude pokryta situace, kdy v movité rodině má dítě rozsáhlý majetek, který má spravovat rodič, je zřejmé, že v takové rodině by se bez této úpravy rodič obracel na soud relativně často, neboť celá rodina má jinou životní úroveň než rodiny z chudších poměrů.

1.4 Právní úprava při nedostatečném výkonu rodičovské odpovědnosti

Právní úprava vymezuje práva dítěte a jeho povinnosti ve vztahu k rodičům. Je v jeho zájmu, aby byla naplněna vzhledem k jeho závislosti. Dítě potřebuje, aby bylo o jeho blaho pečováno, protože není schopno činit tak samo. K tomu slouží práva a povinnosti, která jsou obsahem rodičovské odpovědnosti. V situaci, kdy zákonní zástupci svoje povinnosti neplní, dochází k omezení nebo zbavení jejich práv a povinností. Právní úprava občanského zákoníku v hlavě III., která upravuje poručenství a jiné formy péče o dítě, zajišťuje ochranu, která je v těchto situacích dítěti poskytnuta.¹² Tato práva a povinnosti jsou pak rozhodnutím soudu

⁹ Pšutka, J. *Péče o jmění nezletilého dítěte*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1–4.

¹⁰ Králíčková, Z., Hrušáková, M., Westphalová, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. s. 876–888.

¹¹ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz. Dostupné také z <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgez6obz15shu&rowIndex=0#> [cit. dne 16.1.2023].

¹² Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Dostupné také z <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgipw2nrq14ys443cl4zdamjls144dsx3qmy4teoa> [cit. dne 16. 1. 2023].

přenesena na jiné osoby, které je budou vykonávat. Existuje několik druhů náhradní péče, které se odlišují svým obsahem, a to poručenství, opatrovnictví, svěřením dítěte do péče jiné osoby, pěstounství a ústavní výchova. Ne všechny instituty jsou považovány za náhradní rodinnou péči. Opatrovnictví není nikdy náhradní rodinnou péčí, kdežto poručenství jí být může. Co se týče svěřením do péče jiné osoby a pěstounství, instituty náhradní rodinné péče jsou a mají vždy přednost před ústavní výchovou především z důvodu zájmu dítěte, ale i společnosti.¹³ Osvojení není žádnou náhradní péčí. Osvojením vzniká nový vztah, který je obdobou vztahu pokrevního rodiče a dítěte, v jehož důsledku zanikne rodičovská odpovědnost původních rodičů a vznikne rodičovská odpovědnost osvojitelům, kteří osvojence přijímají za svého. Není tedy považováno za náhradní péči, ale za novou rodinnou péči, protože zcela zanikají vztahy k původní rodině. Při náhradní rodinné péči tyto vztahy nezanikají. Rozdíl mezi náhradní péčí a náhradní rodinnou péčí spočívá v rozsahu práv a povinností, která jsou přenesena na jiné osoby. Opatrovnictví a poručenství slouží především k nahrazení zastoupení dítěte, zatímco při svěřením dítěte do péče jiné osoby dochází k přenesení samotné péče, o dítě nově pečuje osoba rozdílná od rodiče a má práva a povinnosti s tím spojená. Vyživovací povinnost v obou případech zůstane však nedotčena.

O uskutečnění náhradní rodinné péče rozhoduje soud. Pokud je dítě schopno vyjádřit svůj názor, je zapotřebí jeho souhlasu.¹⁴ Podněty soudu však podává někdo jiný. Tím je Orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí (dále jen zákon o sociálně-právní ochraně dětí). Je totiž potřeba, aby se v této oblasti jednalo rychle, a aby v této oblasti šetřily a zjišťovaly instituce na co nejbližší úrovni k osobám o jejichž zájmy jde, z toho vyplývá, že nejvhodnějším úřadem je obecní úřad obce s rozšířenou působností. Podle § 14 odst. 1 písm. a) až m) zákona o sociálně-právní ochraně dítěte je stanoveno, že obecní úřad obce s rozšířenou působností podává návrh soudu na rozhodnutí, zda je třeba souhlasu rodiče k osvojení dítěte, na omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti anebo omezení nebo pozastavení jejího výkonu, mimo jiné rovněž podává návrhy na svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu a její zrušení, na pozastavení výkonu povinnosti a práva péče o dítě nezletilé, na zachování povinnosti a práva péče o dítě a osobního styku s dítětem u rodiče omezeného ve svéprávnosti, na zrušení pěstounské péče nebo na odvolání poručníka.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Hendrych, D. a kol. *Právní slovník*. Praha: C. H. Beck, 2009. Dostupné také z <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwp64zrguxg4ylioqwi3tjl5zgg6zdnzxcx3qmvvrwk> [cit. dne 16. 1. 2023].

Zprostředkování osvojení a pěstounské péče, kterou má OSPOD také na starost, spočívá ve vyhledávání dětí, kterým je třeba zjistit náhradní rodinnou péči, ve vyhledávání fyzických osob, které jsou schopny tuto péči poskytnout, v odborné přípravě těchto osob a v konkrétním přiřazení dítěte a osoby vhodné stát se osvojitelem nebo pěstounem.

1.4.1 Omezení rodičovské odpovědnosti

Primárně rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče. Zajišťují, aby byly chráněny zájmy dítěte, aby byla zajištěna péče o blaho v souladu s jeho zájmy. Rodiče jsou nositeli a primárními vykonavateli rodičovské odpovědnosti, a tedy konkrétních práv a povinností. Pokud je dítě ohroženo, je potřeba zasáhnout, neboť potřebuje zvýšenou ochranu. Jakmile nejsou jeho práva chráněna rodiči, tak zákonodárce poskytuje mechanismy, které jej budou chránit na místo nich.

V případech zanedbání menšího rozsahu orgán sociálně-právní ochrany dítěte ukládá opatření, která mají nejen ochránit dítě, ale také poskytnout pomoc rodičům.

Podle § 9a odst. 2 věta druhá zákona o sociálně-právní ochraně dětí mají přednost opatření, která zabezpečí řádnou výchovu a příznivý vývoj dítěte v jeho rodinném prostředí, a právě v nejzazších případech, kdy není jiná možnost, se přistoupí k náhradní péči, resp. k jednotlivým institutům, které mají přednost před ústavní výchovou. To je zakotveno i zákoně konkrétně v § 971 OZ. Pro rozvoj dítěte je lepší, aby bylo ponecháno v prostředí, resp. mezi lidmi, které zná, u kterých se cítí v bezpečí a kteří jej znají jako osobu a znají také jeho potřeby. Orgán sociálně-právní ochrany dětí je oprávněn rozhodnout o výchovných opatřeních rodičů. Takovým výchovným opatřením je například napomenutí rodiče, stanovení dohledu nad dítětem nebo omezení činnosti (například zákaz návštěvy určitých míst apod.). Ta jsou následně zrušena, pokud je dosaženo účelu nebo změní-li se poměry. Pokud však nepomohou tyto méně invazivní prostředky a vyžaduje-li to zájem dítěte, může soud dočasně rozhodnout o náhradní péči. Dle § 870 OZ je stanoveno následující: *„Nevykonává-li rodič svoji rodičovskou odpovědnost řádně a vyžaduje-li to zájem dítěte, soud jeho rodičovskou odpovědnost omezí, nebo omezí její výkon, a zároveň stanoví rozsah tohoto omezení.”* Pokud existuje potřeba omezení, soud před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, poskytne dítěti potřebné informace, aby se mohlo vyjádřit. Jestliže takového jednání není dítě schopné, soud musí jednat s osobou, která je schopna jej ochránit, takovou osobou bude opatrovník, nebo může být vypracován znalecký posudek

dětským psychologem.¹⁵ Jde-li o dítě starší 12 let, tak se má za to, že je schopno přijmout informace a sdělit svůj názor. Při omezení těchto práv je nutné zmínit, že nedochází k omezení vyživovací povinnosti, neboť ta není součástí rodičovské odpovědnosti, jak již bylo zmíněno výše, dle § 874 OZ.

1.4.2 Zbavení rodičovské odpovědnosti

Soud v případech závažného porušení nebo zanedbání rodičovské odpovědnosti zbaví rodiče rodičovské odpovědnosti. Konkrétní případy, kdy se tak stane, občanský zákoník ani jiný zákon nestanoví, protože vždy je třeba zkoumat každý případ individuálně. Přesto jsou v § 871 odst. 2 OZ vyjmenovány případy, kdy se s touto otázkou musí soud vypořádat vždy, a to jsou případy, kdy rodič spáchal vůči dítěti trestný čin nebo použil své dítě, které není trestně odpovědné ke spáchání trestného činu nebo se jinou formou podílel na trestné činnosti svého dítěte jako spolupachatel, návodce anebo pomocník. Soud vždy před rozhodnutím o zbavení rodičovské odpovědnosti hodnotí, zda je v zájmu dítěte, aby se s takovým rodičem mohlo stýkat. Jestliže rodiči takové právo ponechá, musí to ve svém rozhodnutí explicitně stanovit. K zákazu styku dojde například v situaci, kdy je dítě týráno nebo je přítomno domácím násilím apod. Samotný styk s rodiči by mohl být pro dítě, vzhledem k prožitému traumatu bolestivý a mohl by negativně ovlivnit jeho budoucí chování, protože děti přebírají vzorce chování z rodiny.¹⁶ Nejvyšší soud se ve svém rozhodnutí vyjádřil ke zbavení rodičovské odpovědnosti a k podmínkám uplatnění těchto ustanovení ve svém rozhodnutí ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3361/2014 následovně: „Zbavit rodiče jeho rodičovské odpovědnosti lze tehdy, pokud se jedná o jediný účinný prostředek ochrany dítěte tam, kde je dán značný stupeň zanedbávání povinnosti rodičem. Potřeba zbavení rodičovské odpovědnosti musí v každém konkrétním případě převážet nad právem dítěte na rodinný život, zachování rodinných svazků, na péči rodičů a osobní kontakt s nimi, případně nad právem dítěte znát své rodiče.“ Ke zbavení dochází až tehdy, když neexistuje žádný jiný prostředek ochrany dítěte a platí tedy přísnější podmínky pro uplatnění tohoto prostředku, neboť je tím omezen nejen rodič, ale i dítě. Avšak vždy bude mít přednost prospěch dítěte a pokud je prokázáno zanedbání v takové míře, která negativně působí na dítě, je potřeba uplatnění moci soudu. Jde tedy nejen o ochranu dítěte, které může strádat, ale slouží jako preventivní prostředek ochrany naší společnosti, neboť děti vychovávané v prostředí

¹⁵ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Abeceda rodinného práva*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-711-2. s. 110.

¹⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Z., Rodinné právo v novém občanském zákoníku, *Právní rozhledy* 23-24/2013. s. 801.

s negativními vlivy, jako je kriminalita apod., mají větší sklony si takové chování osvojit, proto tím, že děti ochráníme před takovými rodiči, staráme se i o blaho společnosti, která by ve výsledku mohla utrpět újmu.

Toto stanovisko potvrdil později Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 24. 11. 2022, sp. zn. 24 Cdo 3173/2022: *„je třeba, aby se soud v rámci svých úvah o použití tohoto nejtvrděšího zásahu do vztahů mezi rodiči a dětmi zabýval tím, zda posuzovaný rodič vskutku selhává ve všech nastíněných složkách rodičovské odpovědnosti a zda (ne)lze situaci dítěte řešit méně závažným zásahem do rodičovských práv posuzovaného rodiče než prostřednictvím institutu zbavení rodičovské odpovědnosti.“*

S tímto rozsudkem se plně ztotožňuji. Dle mého názoru platí, že rodiče a děti by měli být rozdělováni, co nejméně, protože to narušuje vztahy, které mezi sebou mají.

1.4.3 Pozastavení rodičovské odpovědnosti

Při pozastavení rodičovské odpovědnosti dochází k tomu, že je výkon rodičovské odpovědnosti koncentrován na jednoho z rodičů, druhý je stále nositelem, ale nebude ji moci vykonávat. Pokud však není osoby, která by sama rodičovskou odpovědnost vykonávala, bude nutné nezletilému jmenovat poručníka. O pozastavení rozhoduje soud anebo k němu dochází *ex lege*.

Podle § 869 odst. 1 OZ soud může pozastavit výkon rodičovské odpovědnosti rodiči, kterému brání ve výkonu závažná okolnost a lze-li se domnívat, že je to v souladu se zájmy dítěte. Aby tak soud mohl rozhodnout, je nezbytné, aby byly splněny oba předpoklady, tedy jak faktická překážka, tak aby takové rozhodnutí bylo v souladu se zájem dítěte. Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2022, 24 Cdo 3032/2021-I je vždy nezbytné nejprve zkoumat objektivní předpoklad, zda je fyzicky možné, aby se o děti starali rodiče a zadruhé, zda je zde dán zájem dítěte na pozastavení výkonu, který zjistí ze skutkových okolností případu. Soud zhodnotí, jaký měli děti s rodiči vztah a jak se fakticky podílejí na výchově dětí apod. Zájmem dítěte je především řádná péče od svých biologických rodičů a při postupu tímto způsobem musí soud zvážit všechna možná mírnější opatření, která by mohl aplikovat. Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu 30 Cdo 3430/2011-I: *„Nejlepší zájem dítěte v procesním významu zahrnuje rozhodovací činnost soudu, která v konkurenci často protichůdných zájmů účastníků řízení zvažuje a přední význam přiznává zjištěnému zájmu dítěte s cílem dosáhnout pro dítě stabilního*

a dlouhodobého řešení. “ Sice soud vždy obligatorně zjišťuje nejlepší zájem dítěte, nicméně ne vždy tak činí dostatečně. Podle mého názoru je v každém případě nutné vyslechnout nezletilého. Myslím si, že soud by mohl efektivněji zjistit postoj nezletilého, kdyby vyslechl více osob, které jsou s dítětem v kontaktu. Sice existují mechanismy jako jsou výslechy dostatečně starých dětí, rozhovor s psychologem, ale podle mého názoru je rovněž zapotřebí přímo vyslechnout relevantní osoby ze školských zařízení, protože tam se často děti projevují nejvíce, když je trápí nějaká situace.

Okolnosti, za kterých soud rozhodne o pozastavení rodičovské odpovědnosti mohou být například dlouhodobá zdravotní indispozice, výkon trestu odnětí svobody nebo dlouhodobý pobyt v cizině, záleží však vždy na konkrétní situaci.

Na základě zákona bude pozastaven výkon rodičovské odpovědnosti podle § 868 OZ nezletilému nesvéprávnému rodiči, a to do doby, než nabyde plnou svéprávnost, taktéž osobě, která byla omezena ve svéprávnost v této oblasti a v poslední řadě dojde k pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti ze zákona v procesu osvojení. V rámci procesu osvojení dává rodič souhlas s osvojením svého nezletilého dítěte, jakmile uplynou 3 měsíce od tohoto souhlasu dochází k pozastavení rodičovské odpovědnosti ze zákona. Tyto tři situace se od sebe odlišují, a to v jakém rozsahu bude rodičovská odpovědnost pozastavena. Zatímco například nezletilým nesvéprávným rodičům je ponecháno právo na osobní péči o dítě ponecháno, pokud soud nerozhodne jinak u osoby omezené na svéprávnosti to platí naopak. V případě pozastavení rodičovské odpovědnosti při osvojení je pozastaven výkon rodičovské odpovědnosti v celém rozsahu neboť je nezbytné dopřát potencionálním osvojitelům a osvojení prostor pro seznámení se a navázání úzkých vztahů. Kdyby rodičům byla ponechán například osobní styk s dítětem, tak by byl proces péče před osvojením zkomplikován.¹⁷

2 Právní úprava napříč dějinami

2.1 Římské právo

Římské právo bylo právo Římské říše, které platilo pro její občany. V rodinném právu se práva a povinnosti odvíjela od postavení v rodině. Ústřední osobou v každé římské rodině byl nejstarší muž nebo-li *pater familias*, který nad všemi držel otcovskou moc neboli *patria potestas*

¹⁷ Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupné také z <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrq14zc443cl4zdamj44dsx3qmy4dmoa&refSource=toc#> [cit. dne 26. 9. 2023].

a manželskou moc, též jako *manus*. Když *pater familias* zemřel, tak se tyto osoby staly osobami svého práva neboli osobami *sui iuris*. Do té doby však spadaly do jeho moci a byly označovány jako osoby *alieni iuris*. Děti se z ní mohly vymanit emancipací, čili propuštěním, či podrobením se cizí moci, k tomu bylo vždy potřeba jednání otce. V dobách římského práva byl možný i rozvod manželství, v jeho důsledku se žena vyprostila z moci manželské.¹⁸ Je třeba zmínit, že podřízenost moci otcovské nebo manželské a způsobilost k právnímu jednání jsou dvě odlišné věci. Způsobilost k právnímu jednání se nabývala u zdravých osob dosažením věkové hranice, ke které se dostanu níže. Avšak i když osoba právně jednala a byla-li zároveň podřízena moci otcovské nebo manželské, tak nabývala pro svého otce či manžela.¹⁹ Ne všechny osoby ale byly plně svéprávné, a to z důvodu jejich ochrany, případně ochrany třetích osob. Omezení způsobilosti k právnímu jednání bylo vázáno na věk, pohlaví, zdravotní stav a marnotratnost.

Omezení na základě pohlaví se týkalo žen a vyplývalo z přesvědčení, že ženy jsou bytostí rozumově nezpůsobilé k právnímu jednání jako muži. Nemohly nikdy nabýt otcovskou moc ani moc manželskou a ke všem právním jednáním potřebovaly po celý život svého muže nebo otce, pokud nebylo žádné osoby, která by vykonávala nad ženou moc, tak jim byl ustanoven poručník neboli *tutor mulierum*.²⁰ S postupem času a modernizací docházelo k částečnému uvolňování práv žen, až se staly plně způsobilými k právnímu jednání.

Potomci byli rozděleni mezi osoby nedospělé a osoby dospělé. Osoby nedospělé se rozdělovaly na děti neboli *infantes*, což jsou osoby do 7 let a následně se stali nedospělci vyšší z let dětských neboli *majores*. Dospělosti se dosáhlo u chlapců 14. rokem věku a u žen 12. rokem věku. Na základě Plaetoriova zákona byla zavedena další věková hranice 25 let, která zavedla novou hranici mezi nezletilými a zletilými. Dospělé osoby do 25 let stále byly nezkušené, proto bylo potřeba je chránit, a to pomocí různých opatření.²¹ Po zavedení této další věkové hranice bylo možné nabýt zletilost pouze císařským reskriptem, a to za splnění dalších podmínek minimálního věku a bezúhonnosti. Děti do 7 let, také jako *infates* nebyly způsobilé k právnímu jednání vůbec. Nedospělci vyšší z dětských let, jinak také *impuberes infantia maiores* k některým právním jednáním způsobilí byli, a to pouze k takovým, jež jim byla ku prospěchu. Naopak nebyli způsobilí například k manželství, svědectví nebo právnímu jednání, které jim ku prospěchu není,

¹⁸ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. Praha: J. Otto, 1910. s. 155–156.

¹⁹ FRINTOVÁ, Dita; FRINTA, Ondřej. Svěprávnost v občanském zákoníku a její recentní vývoj. In *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica*, 2022, vol. LXVIII, č. 2, s. 28. Dostupné také z https://karolinum.cz/data/clanek/10203/Iurid_68_2_0027.pdf [cit. dne 19. 3. 2023].

²⁰ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. Praha: J. Otto, 1910. s. 166.

²¹ FRINTA, Ondřej. Pojetí svěprávnosti v návrhu nového občanského zákoníku. In: *Bulletin advokacie*, 2011, č. 1–2, s. 3–6. ISSN: 1210-6348. Dostupné z http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Frinta_Pojeti%20svepravnosti%20v%20navrhu.pdf [cit. dne 19. 3. 2023].

k takovému však mohli získat dodatečný souhlas od jejich poručníka, pokud byli v jeho moci. Jestliže však byli v moci otcovské, tak dodatečný souhlas udělit nešlo. Ochrana dospělých do 25 let spočívala v možnosti vymáhat pokutu po každém, kdo této nezkušenosti využije. Taktéž bylo možné na žádost nezletilce ustanovit opatrovníka pro správu jmění nezletilce neboli *curator*. Poručenství nad nezletilými bylo zavedeno pro případy, kdy nedospělec neměl nikoho, kdo by nad ním vykonával moc otcovskou.²²

S nedokonalým zdravotním stavem byla spojena rovněž řada omezení. Fyzické postižení neznamenalo takovou ztrátu na způsobilosti k právnímu jednání, kdežto duševní choroby znamenaly mnohem přísnější omezení.²³ Osoba, která byla stížena tělesnou vadou nemohla bez dalšího právně jednat, pokud mu právě tato vada bránila nebo ho omezovala v činěném právním jednání, ve zbytku ale způsobilá byla. Pokud ale osobu postihla duševní choroba, tak k žádnému právnímu jednání nebyla způsobilá. Těmto osobám byl ustanoven opatrovník, *curator*. Zvláštním případem omezení způsobilosti bylo omezení z důvodu mrhání majetku. Římský občan, který bezdůvodně utrácel nebo jinak mrhal majetkem rodiny, byl prohlášen za marnotratníka, který byl pokládán za pomateného. Proto pro správu jeho jmění byl povolán opatrovník, neboli *curator* a to do doby, než se polepší.²⁴

Jak již bylo výše zmíněno, poručník byl povolán pro nezletilé a ženy a měl na starosti nejen správu majetku, ale měl povinnost rovněž pečovat o osobu poručence. Poručník mohl být ustanoven různými způsoby a převzetí se považovalo za občanskou povinnost. Mohli být povoláni na základě testamentu nositele moci otcovské nebo zákonem byli povoláni nejbližší příbuzní.²⁵

Opatrovnictví pro osoby stížené zdravotní nezpůsobilostí nebo marnotratníky a později i nezletilců se nazývalo podle toho, jakou osobu měl opatrovník zastupovat. Římské právo rozlišovalo mezi *cura furiosi*, tj. opatrovnictví nad šílenými, dále *cura prodigi*, jako opatrovnictví nad marnotratníky, pro osoby stížené tělesnou vadou se opatrovnictví nazývalo *cura debilium*. Později bylo Plaeotirovým zákonem zavedeno též opatrovnictví nezletilého, který o to požádal, jako *cura minorum*. Zvláštním druhem opatrovnictví byla *cura ad actum*, pro jedno právní jednání, které bylo potřeba například v případech převzetí dědictví nezletilcem apod. Opatrovník měl za úkol nejen starat se o majetek, ale také se starat se o osobu opatrovance.²⁶

²² KINCL, J., KŘEJPEK, M., URFUS, V. *Římské právo*. Praha: C.H. Beck, 1995. ISBN 8071790311. s. 149.

²³ Tamtéž, s. 167–168.

²⁴ Tamtéž s. 185–189.

²⁵ Tamtéž s. 150.

²⁶ KINCL, J., SKŘEJPEK, M., URFUS, V. *Římské právo*. Praha: C.H. Beck, 1995. ISBN 8071790311. s. 151–152.

2.2 Období do Všeobecného občanského zákoníku

V období středověku a raného novověku platilo na území Svaté říše římské právo zemské, které zprvu obsahovalo jenom zvyklosti. Vedle zemského práva se později vyčleňovaly speciální oblasti, které se vztahovaly jenom na určitou skupinu osob, nejvýznamnějším bylo právo městské.

Zemské právo neboli šlechtické bylo právem, které se vztahovalo k jednotlivým zemím.

Právo vytvářely zemské soudy prostřednictvím svých nalézacích rozhodnutí. Avšak společnost tomuto způsobu tvorby práva nebyla plně nakloněna. Vyžadovala jasná pravidla chování, kterými by se mohla řídit a tím omezit soudy na libovůli. To se změnilo až Vladislavským zřízením zemským z roku 1500.²⁷ Tato kodifikace obsahovala několik práv a povinností a rovněž některé soukromoprávní instituty, mezi něž patřilo i poručenství. Definice poručenství byla obsažena až v Obnoveném zřízení zemském, kodifikaci zemského práva z roku 1628. Podle toho dokumentu platilo: „*Poručenství jest moc a právo nad osobami svobodnými, k obhajování sebe samých a statku jim náležitého pro mladost věku aneb jinou slušnou příčinu nezpůsobnými. A podle práva českého žádného rozdílu mezi poručníky a opatrovníky není, a poručenství jak na statky tak i na osoby se vztahuje.*“

Z římského práva vycházely následné kodifikace. Byly jimi například Corpus Iuris Civilis, který byl sepsán v 6. století. Sice u nás přímo neplatil, ale byl významným vzorem, ze kterého mohla čerpat následná úprava.²⁸ V dalším období nebyla právní úprava jednotná. V období do ABGB probíhaly různé pokusy o sepsání kodexu. Významným dílem je zákoník Pavla Kristiána z Koldína, který byl sepsán v druhé polovině 16. století. V oblasti poručenství se Koldínova úprava shoduje v jistých směrech s právní úpravou císaře Justiniána, například v oblasti ustanovení poručníka. Kristián z Koldína se ve svém kodexu věnoval poručenství v čl. D. V. „*Poručenství jest ochrana, moc a vrchnost nad osobau svobodnau, k opatrování a k obhajování té osoby, kterážby pro mladost a věk svůj dětinský a nedospělý ani sama sebe, ani věci svých opatřiti a ochrániti nemohla, od práva strvzená a daná. Aneb poručenství jest svěření dětí a statku jejich té osobě nebo osobám, na kteraužto aneb na kteréžto práce a povinnost poručenství od otce anebo děda týchž sirotků se vzkládá.*“²⁹ Na rozdíl od

²⁷ KAPRAS, Jan. *Právní dějiny zemí Koruny české*. Praha: Česká grafická akc. Společnost “Unie”, 1913. s. 469.

²⁸ JIREČEK a HERMENEGILD. *Justiniana císaře Ustanovenie a naučenie, neb, Prvniech počátkuov práv městských knihy čtery*. Praha: Jednota Právnické, 1867. s. 55.

²⁹ JIREČEK, Josef. *Práva městská Království českého a Markrabství moravského spolu s krátkou jich summou od M. Pavla Krystyana z Koldína*. 5. Praha: Všehrd, 1879. s. 114.

římského práva Kristián z Koldína především pracoval s tezí, že poručenství vzniká jen nad dětmi nikoliv nad jinými osobami, jako to bylo v římském právu.³⁰ Další části Koldínova zákoníku obsahují práva a povinnosti poručníků a věnují se rovněž dalším institutům.

2.3 Všeobecný občanský zákoník

První kodifikace se týkaly občanského práva a na území Československé republiky platilo ABGB neboli Všeobecný občanský zákoník z roku 1811, který prošel řadou změn, až do roku 1950. Co se týče pojmu rodičovské odpovědnosti, tak ABGB nebyl znám. To však neznamená, že neexistovala žádná práva a povinnosti rodičů k dětem. Tento zákoník znal pojem jiný, a tím byla otcovská moc, podobně jako to bylo v římském právu. Podle § 139 ABGB ve znění z roku 1811 byli rodiče zavázáni vychovávat svoje manželské děti, avšak klíčovou osobou byl otec, jehož povinností bylo především děti vyživovat, stejně jako povinností matky bylo o ně pečovat, a to do té doby, než se stanou schopnými o sebe pečovat samy. Pokud byl otec nemajetný nebo zemřel, povinnosti přecházely na matku. Pokud děti neměly ani jednoho z rodičů či byla-li i matka nemajetná, pak tato povinnost přecházela na prarodiče. O děti vždy muselo být pečováno a pro případ jakéhokoliv strádání zákoník poskytl mechanismy, které se tento stav snažily napravit. Je třeba zmínit, že výše uvedené platilo pouze pro děti manželské, pro děti nemanželské platil jiný režim, což bylo přímo zakotveno v § 155 následovně: „*Nemanželské děti nepožívají stejných práv s manželskými*”. Jde o takové děti, které sice porodila manželka, ale porodila je až po uplynutí lhůty, která byla stanovena jako právní domněnka dětí manželských v § 138 takto: „*O dětech, které se narodí z manželky v sedmém měsíci po uzavření manželství, anebo v desátém měsíci buď po mužově smrti, anebo po úplném rozvázání manželského svazku, platí domněnka manželského původu*”. Takové děti bylo možné legitimovat, což bylo v moci otce dětí. Podle příslušných ustanovení šlo legitimovat zánikem překážky manželství nebo nezaviněnou nevědomostí rodičů, dodatečným sňatkem nebo milostí zeměpána, což znamená, že souhlasným prohlášením manželů dítě nabylo stavovských předností a možnosti dědění jmění, jako kdyby šlo o dítě manželské. Přes toto všechno však cílem úpravy nebylo znevýhodnit nemanželské děti co do budoucího zaopatření anebo občanské vážnosti. Rozdíl mezi manželskými a nemanželskými dětmi spočíval v jejich postavení a dědění, nikoliv v jejich zaopatření.

³⁰ SLAVÍČKOVÁ, Pavla. Právní podstata poručnické správy sirotek v raném novověku. *Historica* [online]. Palacky University, Olomouc, 2008, (34), 45-52 [cit. dne 27. 2. 2023]. ISSN [1803-9561](#).

Všeobecný občanský zákoník ve své úpravě umožnil osvojení podle § 179 až 186, a to osobám, jež nemají svých manželských dětí. Muselo jim být minimálně 50 let a věkově se lišit od osvojovaného minimálně 18 lety. Následkem tohoto osvojení osvojenec získal nové jméno s tím, že si zároveň ponechal své, svůj titul a nově nabyl titul svého osvojitele. Obecně platilo, že tímto vznikl vztah obdobný vztahu rodiče a manželských dětí, a proto i v důsledku osvojení získal stejná práva a povinnosti, jako manželské dítě ke svému rodiči a osvojitel zase získal otcovskou moc. Osvojení bylo možné ukončit ve chvíli, kdy se tak rozhodli zástupci nezletilého se svolením soudu.

2.3.1 Poručenství a opatrovnictví dle Všeobecného občanského zákoníku

Poručenství a opatrovnictví bylo upraveno ABGB v hlavě IV. a bylo stanoveno pro ochranu osob, které z různých důvodů nebyly schopny o sebe pečovat. Poručenství se vztahovalo na nezletilé děti, o které poručník měl pečovat a zároveň spravovat jejich jmění. Opatrovnictví se vztahovalo na osoby, které si z jiného, než věkového důvodu, nemohly obstarávat své záležitosti samy.

Aby poručenství vzniklo, bylo potřeba rozhodnutí soudu, kterého na potřebu ustanovit poručníka museli upozornit příbuzní a jiné osoby blízké nezletilého. Cílem tohoto ustanovení byla samozřejmě ochrana nezletilcovy, neboť nebylo v souladu s jeho zájmy, aby za něj nikdo jeho práva nevykonával, když takové osoby nebylo. Osoby příbuzné měly na starost hlášení potřeby poručníka soudu. Postupem času se došlo k závěru, že takové opatření není dostatečné, protože soudu nebyly řádně hlášeny případy, které nahlášeny být měly. Zároveň nebyla zcela účinná kontrola výkonu poručenství soudem, proto byly zavedeny v obcích poručenské rady, které měly za úkol sledovat stav občanů a zároveň kontrolovat a podávat hlášení o výkonu poručenství soudům.³¹

Osobou poručníka se nemohl stát kdokoliv. Nemohla se jím stát osoba, která sama byla nezletilá, trpěla tělesnou nebo jinou vadou, osoby které spáchaly zločin nebo od nichž nelze očekávat řádnou výchovu sirotka nebo užitečnou správu jmění. To jsou obecné důvody, které brání jednotlivcům k výkonu poručenství, ale pak platí další důvody, které navíc brání vzniku jen některým určitým poručenstvím, jako například poručníkem se nemůže stát osoba, která byla z poručenství výslovně vyloučena nebo osoba, se kterou poručenec žil v nepřátelství apod.

³¹ SVOBODA, Emil. *Rodinné právo československé*. Vesmír, 1935. s. 108.

Všeobecný občanský zákoník stanovil ochranné mechanismy, které měly chránit proti nesprávnému nebo nedostatečnému výkonu.

Vznik poručenství byl vázán na několik způsobů, například testamentární, zákonné, u kterého byly vyjmenované osoby, které se měly postupně ujímat poručenství. Šlo zejména o příbuzné, aby byla zachována rodinná pouta nebo následně soudní, kdy byl přímo ponecháno na soudu, aby rozhodl o tom, kdo bude poručníkem.

Každý poručník byl povinen převzít poručenství, nicméně tato povinnost nebyla absolutní a za dodržení podmínek bylo možné odmítnout. K tomu bylo potřeba svolení soudu a pokud se ho osoba přes negativní závěr stejně nechtěla ujmout, tak k tomu měl být poručník donucen. Protože se stále jednalo o osoby, které jednaly a staraly se o osoby jiné, tak se poručníci museli zodpovídat soudu. Každý poručník musel zaznamenávat všechny rozhodné skutečnosti, které se týkaly poručence a tyto spisy předkládat soudu.

Obecně tedy platilo, že poručenství bylo považováno za občanské právo i povinnost. Cílem bylo, aby o poručence bylo postaráno a nedošlo k případným škodám, které by mu tímto mohly být způsobeny. Proto poručník odpovídal za škodu způsobenou poručenci v případě, že se zdráhal bez řádného důvodu přijmout poručenství.³²

Kdo nastoupil do poručenství, musel složit slib k rukám soudu, kromě vyhrazených osob. Tímto slibem se poručník zavázal, že bude nezletilého vychovávat počestně a vést ho k soudobým ideálům apod. Tento slib nemuseli skládat členové rodiny, jež se ujmuli poručenství, jako jsou prarodiče nebo matka, neboť ti tyto povinnosti musejí splňovat podle jiného ustanovení, jakožto rodiče dítěte.

Již v ABGB byla rozdělena péče o osobu nezletilého a péče o jeho jmění. Poručníky tedy nezletilý mohl mít dva, ale zpravidla jím byla jedna osoba, která dítě vychovávala a zároveň spravovala jeho jmění.

Stala-li se poručnicí žena, tak zároveň potřebovala spoluporučníka, který jí pomáhal. Dalším omezením, které pro ženy poručenky platilo, bylo nejen svolení soudu pro výkon poručenství, který potřebovali všichni poručníci, ale rovněž svolení manžela pro výkon poručenství nad někým jiným než nad svými potomky.³³

Poručenství se však netýkalo jenom dětí, které nenabývaly zletilosti, která se nabývala až 21. rokem věku, ale rovněž pro osoby, které z jiného, než věkového důvodu byly omezeny na svéprávnosti. Cílem bylo chránit tyto osoby, jež se díky svému zdravotnímu stavu mohly dostat

³² Tamtéž s. 109.

³³ Tamtéž s. 27.

do majetkového nebo osobního znevýhodnění, jde například o osoby, které zákon nazýval osoby na duchu choré.³⁴

Dvorským dekretem z roku 1822 byly zřízeny sirotčince a nalezince nezletilých dětí. Tímto dekretem bylo ustanoveno, že ředitelství se stane hromadným poručníkem pro děti umístěné v ústavu.³⁵ Dle mého názoru došlo ke zjednodušení péče o sirotky, kteří by mohli utrpět újmu tím, že by nějaký čas poručníka neměli.

Zánik poručenství byl spojen s několika možnými způsoby, mezi které patřily například smrt, pominutím překážky pro výkon otcovské moci, zletilostí apod. S tím byly rovněž spojené různé povinnosti, které poručník musel vykonat. Příkladem může být povinnost podat soudu závěrečný účet do 2 měsíců od skončení poručenství a odevzdání jmění. I v dobách prvních kodifikací byly zavedeny odměny za vykonanou práci, a to při vystoupení, anebo roční, již dříve měli zákonodárci na vědomí obtížnost práce, kterou poručníci vykonávali, a která měla motivovat k řádné správě.

S postupem času docházelo k modernizaci ABGB tak, aby odpovídal novodobým potřebám společnosti.

2.4 Zákon o právu rodinném a zákon o rodině

Rodinně-právní úpravu Všeobecného občanského zákoníku nahradil roku 1949 zákon č. 246/1949 Sb., o právu rodinném (dále jen zákon o právu rodinném). Úprava rodinného práva již nebyla součástí občanskoprávní úpravy, ale byla zakotvena samostatně. Další významnou skutečností bylo zavedení pojmu rodičovské moci. Tento model právní úpravy vycházel především ze sovětských ideálů, které vyzdvihovaly potřebu oddělit majetkové občanskoprávní vztahy od rodinných, které jsou osobní. Smyslem bylo zdůraznit socialistický charakter oproštěný od majetkových vztahů.³⁶ V jeho dikci později pokračoval zákon č. 94/1963 Sb., o rodině z roku 1963 (dále jen zákon o rodině). Podle tohoto zákona platilo, že pokud nezletilému rodiče zemřeli nebo nebyli způsobilými vykonávat práva a povinnosti, soud takovýmto dětem ustanoví opatrovníka, který je bude vychovávat a zastupovat. Funkce opatrovníka byla funkcí čestnou. Kromě těchto důvodů bylo rovněž potřeba ustanovit opatrovníka při kolizi zájmů rodičů, nebo v některých případech, kdy dochází k osvojení nezletilého. Pojmy poručenství a

³⁴ Tamtéž s. 101.

³⁵ Tamtéž s. 113.

³⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: komentář*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. Komentované zákony (C.H. Beck). ISBN 80-7179-912-2., s. 17–20.

opatrovnictví byly spojeny a došlo k překonání rozdílu mezi nimi. Obsah poručenství se překlenuje do opatrovnictví. Hlavním úkolem opatrovníka bylo především výchova a zastupování nezletilého. Opatrovníkem se zpravidla mohla stát kterákoli osoba, nicméně se upřednostňovali příbuzní nezletilého, kteří zaručili vývoj dobrých vztahů a řádnou výchovu. Preference rodinné péče byla dokonce zakotvena zákonem v § 79 zákona o rodině, nicméně ta nebyla absolutní, byl kladen velký důraz na výběr vhodné osoby. Proto před tím, než soud rozhodl o pověření konkrétní osoby, bylo potřeba prověření. Soud zapojil do procesu místní národní výbor, kterého se přímo tázal, kdo má být určen opatrovníkem. Hlavní cílem bylo tímto vybrat nejen vhodnou osobu pro nezletilého, ale rovněž pro stát, aby bylo zaručeno, že bude dítě vychovááno ke správným ideálům.³⁷ Opatrovník po ustanovení do funkce měl široká práva a povinnosti, nahrazoval nejen zastupování dítěte, ale i jeho výchovu, a to takovým způsobem, jak by činili rodiče nezletilého.³⁸ Co se týče majetku nezletilého, tak o něj pečoval opatrovník jako rodič. Nicméně neexistovala samostatná úprava opatrovníka pro správu jmění. Ten byl zaveden až později po roce 1989 dílčí novelou.³⁹ Je třeba zdůraznit, že zákon o rodině u nás platil až do roku 2012, kdy byl nahrazen zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. To ale neznamená, že po roce 1989 neprošel změnou, ba naopak změn proběhlo hned několik, a to nejen z povahy samotné úpravy a potřeby oproštění se od komunistických ideálů, ale rovněž s vývojem společnosti. Po roce 1989 byly například opět rozděleny pojmy poručenství a opatrovnictví.⁴⁰

3 Poručenství

Poručenství je jedním z ochranných institutů pro nezletilé děti, jejichž rodiče nevykonávají nebo nemůžou vykonávat rodičovskou odpovědnost. Je obecným institutem, jenž chrání děti ohrožené nebo obecně děti, které se ocitly bez řádné právní, ale i faktické podpory a péče rodičů. Dítě se nikdy nemůže postarat o své záležitosti samo, a proto je nezbytné nastavit ochranné instituty, které namísto rodičů poskytnou ochranu dětem, neboť každé dítě má nárok na tuto ochranu. V okamžiku, kdy tu není nikdo, kdo by vykonával rodičovskou odpovědnost, automaticky přecházejí povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti na poručníka. Zakotvení tohoto institutu do našeho právního řádu zajistilo, že dítě bude za každé okolnosti někým chráněno. Tento institut je schopný reagovat na rozmanité situace, ve kterých se dítě

³⁷ ELIÁŠ, Josef. *Zákon o rodině: komentář*. Praha: Orbis, 1970. s. 316.

³⁸ ELIÁŠ, Josef. *Zákon o rodině: komentář*. Praha: Orbis, 1970. s. 185.

³⁹ NYKODÝM, Jiří. Novela zákona o rodině (zák. č. 91/1998 Sb. zák.). *Bulletin advokacie*, 1998, č. 8, s. 12.

⁴⁰ Tamtéž.

může vyskytnout. „*Stát je odpovědný za ochranu dětí před tělesným nebo duševním násilím, za ochranu jejich zdravého vývoje z hlediska fyzického, psychického a mravního a ostatních aspektů integrity dítěte jako nositele práv daných Ústavou, Listinou a práv vyplývajících z mezinárodních závazků ČR.*“⁴¹ Je úkolem státu vytvořit efektivní systémy ochrany, mezi které patří i poručenský systém. Ten musí umět reagovat na potřeby všech dětí, které jsou trvale nebo dočasně bez rodičů, kteří by se o ně starali a pečovali.⁴²

3.1 Důvody pro ustanovení poručníka

Základní předpoklady pro ustanovení poručníka jsou stanoveny v § 928 OZ. V okamžiku, kdy tu fakticky nebo právně není ani jeden z rodičů, který by vykonával rodičovskou odpovědnost, tak je nutné jmenovat poručníka soudem. Podstatné ale je, že dítě není ani na okamžik ponecháno bez právní ochrany, podle § 929 odst. 1 OZ bude funkci vykonávat OSPOD do té doby, než jím bude někdo jmenován soudem.

Nezletilé dítě bude bez právní ochrany, když tu není ani jeden z rodičů fakticky, tj. rodiče zemřeli anebo pokud byli zbaveni rodičovské odpovědnosti či jim byl výkon rodičovské odpovědnosti pozastaven nebo děti jejichž rodiče mají omezenou svéprávnost.⁴³

3.2 Práva a povinnosti poručníka

3.2.1 Povinnosti poručníka

Podle § 928 odst. 2 OZ poručník vykonává v zásadě všechna práva a povinnosti, které má rodič vůči svému dítěti, kromě vyživovací povinnosti. Je to velice široký institut a v rámci forem náhradní péče o dítě může být institutem s nejširším souborem práv a povinností. A sice zákon stanovuje, že bude mít v zásadě stejná práva a povinnosti jako rodič, avšak nebude v totožném postavení, bude totiž vždy pouhým vykonavatelem rodičovské odpovědnosti, a nikoliv jejím

⁴¹ KRAUSOVÁ, Lucie a NOVOTNÁ, Věra. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: ASPI, 2006. ISBN 80-7357-214-1. s. 17.

⁴² Poručenství dětí bez rodičovské péče: příručka pro posílení poručenských systémů k uspokojování zvláštních potřeb dětských obětí obchodování s lidmi. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2015 - 2015, 106 stran : barevné ilustrace ; 22 cm. ISBN 978-92-9239-988-7. Dostupné také z https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-guardianship_cs.pdf [cit. dne 26. 9. 2023].

⁴³ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5167-2. s. 171.

nositelem jako rodiče, rovněž je nositelem dalších povinností, které rodiče nemají. Soud však může práva a povinnosti vymezit v jiném rozsahu, jako například nezletilému nesvéprávnému rodiči, který má právo nadále pečovat o svého potomka, a proto nebude mít toto právo poručník.⁴⁴ Poručenství může mít dvě podoby, a to takovou, že poručník o dítě pečuje osobně a naplňuje všechny složky rodičovské odpovědnosti, pak jej řadíme mezi instituty náhradní rodinné péče, protože dítě je poručníkovi svěřeno trvale.⁴⁵ Jinou situací je stav, kdy se poručník stane výhradně zákonným zástupcem nezletilého. Primárním cílem poručenství je zajištění právní ochrany nezletilého, proto může a nemusí být svěřeno do péče poručníka.⁴⁶ Obecně lze říci, že poručníkovi v zásadě nenáleží statusová práva ve vztahu k nezletilému, neboť ta náleží výlučně rodiči, jako například souhlas s osvojením apod. Nicméně i tato oblast se dá prolomit rozhodnutím soudu, pokud je rodič zbaven rodičovské odpovědnosti a zároveň statusových práv k nezletilému. Je to poručník, na koho tyto práva a povinnosti přejdou, avšak musí to být výslovně stanoveno ve výroku soudu. Tímto případem se například zabýval Krajský soud v Hradci Králové ve svém rozhodnutí ze dne 27. 9. 2017 sp. zn. 21 Co 172/2017. V tomto případě chtěl poručník změnit jméno a příjmení poručenice, to bylo zamítnuto právě z toho důvodu, že na poručníka nepřešla statusová práva a povinnosti.

Při jmenování poručníka soud vždy zkoumá konkrétní poměry, podle kterých vymezí práva a povinnosti poručníka. Zkoumá především potřeby nezletilého, ale i poměry poručníka, který sám může mít již existující práva a povinnosti, které je nezbytné chránit. Především je nutné zajistit řádný a ničím nerušený výkon funkce, a proto soud může zkombinovat různé instituty, které budou odpovídat potřebám všech. V praxi dochází často ke kombinaci institutů, které zajišťují ochranu nezletilému. Například poručenství a pěstounství, kdy poručník bude nezletilého zastupovat a pěstoun o něj bude pečovat, anebo například poručenství s péčí o nezletilého v kombinaci s opatrovnictvím pro správu jmění.⁴⁷

⁴⁴ FIDRMUCOVÁ, Anna. *Poručenství a jiné formy péče o dítě*. Academic papers. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-557-6. s. 8.

⁴⁵ KRAUSOVÁ, Lucie a NOVOTNÁ, Věra. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: ASPI, 2006. ISBN 80-7357-214-1. s. 61.

⁴⁶ CHRENKOVÁ, Monika; CILEČKOVÁ, Kateřina a HAŠKOVÁ, Aneta. Faktory ovlivňující formu náhradní rodinné péče. Online. *Sociální pedagogika*. 2015, roč. 3, č. 2, s. 38-50. Dostupné také z https://cuni.primo.exlibrisgroup.com/discovery/fulldisplay?docid=cdi_ceedl_journals_527076&context=PC&vid=420CKIS_INST:UKAZ&lang=cs&search_scope=MyInst_and_CI&adaptor=Primo%20Central&tab=Everything&query=any,contains.práva%20a%20povinnosti%20poručn%C3%ADka&offset=0 [cit. dne 27. 9. 2023].

⁴⁷ Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupné také z <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrql4zc443cl4zdamjsl44dsx3qmy4dmoa&refSource=toc#> [cit. dne 27. 9. 2023].

3.2.1.1 Dozor soudu

Poručník je z výkonu své funkce odpovědný a to podle § 933 OZ. Na to je třeba nahlížet jako na odpovědnost vůči soudu. Soud vykonává dozor po celou dobu, po kterou je potřebná existence poručenství. Od okamžiku jmenování, podléhá konkrétní poručník doзору soudu až po zánik jeho funkce. Soudní ingerence je relativně široká. Již před samým rozhodnutím o jmenování poručníka soud posuzuje, zda je určitá osoba vhodnou osobou pro výkon poručenství. Následně pokračuje přes jmenování, výkon funkce až po její zánik. Poručníkovi stanovené povinnosti jsou důvodem povinnosti soudu dohlížet na něj. Soud by v této oblasti měl být aktivní a chránit zájem nezletilého po celou dobu jeho znevýhodněného postavení z důvodu smrti rodičů, pozastavení nebo zbavení jejich rodičovské odpovědnosti. Je totiž jasné, že primárně by se měli starat rodiče, kteří svoje dítě znají nejlépe a znají jeho zájmy, schopnosti a možnosti, poskytují mu lásku. Pokud tomu tak není, tak dítě je znevýhodněno nejen vytrpěným bolestným, ale také tím, že je přemístěno do jiného prostředí, kde se o něj mají začít starat osoby cizí.

Podle mého názoru je pro dítě do jisté míry cizí i příbuzný, který se může stát poručníkem, pokud rodiče neurčí někoho jiného, protože to není člověk, u kterého by se dítě cítilo samo sebou, ve svém prostředí, a proto to je pro něj tato situace těžká. Úkolem státu, je prostřednictvím právní úpravy toto znevýhodnění co nejvíce zmírnit.

Je ve veřejném zájmu, aby o dítě bylo postaráno řádně, a proto je poručník soudem kontrolován. Je kontrolován při výkonu funkce ve věcech majetkových, ale i ve věcech osobní povahy. Mezi jeho povinnosti se řadí povinnost předložit soudu do 90 dnů od jmenování soupis jmění, povinnost při rozhodování o každé nikoliv běžné záležitosti potřebuje souhlas soudu. Poručník dále průběžně předkládá zprávy o osobě dítěte, jeho vývoji předkládá účty ze správy jmění a to minimálně jednou za rok.

3.2.1.2 Povinnost sepsat jmění dítěte

Od ustanovení poručníka běží 90 denní lhůta, ve které musí sepsat jmění poručenec, tedy aktiva i pasiva, a to i tehdy, pokud poručenec nic nemá. Jestliže by nebylo možné soupis stihnout ve lhůtě kvůli rozsahu a složitosti, tak mu může být lhůta prodloužena o nejdéle 60 dnů. Zákon výslovně nestanovuje, že by to měl provést poručník osobně a tak se tedy v praxi stává, že

k tomu pověří jinou osobu, jako například notáře. Poručník však nikdy nebude povinnosti soupisu zbaven, bude ji muset vykonat vždy.⁴⁸

3.2.1.3 Souhlas soudu s rozhodnutím o nikoli běžné záležitosti

Při výkonu své funkce poručník v nemálo případech narazí na povinnost požádat soud o schválení jeho rozhodnutí ohledně nikoliv běžných záležitostí. I tímto způsobem soud vykonává dohled. V nemálo případech je těžké si uvědomit, co si pod tímto termínem představit. Zatímco rodiče předkládají souhlasu soudu nikoliv běžné záležitosti majetkové povahy, rozhodnutí poručníka podléhá souhlasu soudu ať už jde o záležitost majetkové nebo nemajetkové povahy.

Při rozhodování o majetkových záležitostech má poručník stejné povinnosti jako rodiče, i oni totiž potřebují souhlas soudu s právním jednáním, ledaže se jedná o běžné záležitosti. I při jednání poručníka bude hrát roli povaha právního jednání, hodnota, a to s přihlédnutím k celkovému rozsahu jmění.⁴⁹ V § 898 OZ jsou demonstrativně vyjmenovány záležitosti majetkové povahy, které jsou soudu předkládány k jeho posouzení, zda jsou v souladu se zájmy nezletilého. Jsou jimi například nabývání, zcizování nebo zatěžování nemovitých věcí, či majetku jako celku, při uzavírání dohody dědiců o výši dědických podílů nebo rozdělení pozůstalosti. Dále například při uzavírání smluv k trvajícím nebo opětovnému plnění apod.

Významné záležitosti nemajetkové povahy musí předkládat soudu jen poručník a ne rodič. Mezi ně jsou řazeny například léčebné nebo obdobné zákroky, tedy zásahy do osobní integrity dítěte, určení místa jeho bydliště apod.⁵⁰ I když je znám přibližný okruh záležitostí, který je stále neuzavřený, tak je na soudech, aby se s touto otázkou vypořádaly.

Ačkoliv jsem přesvědčená, že je nezbytné mít v této oblasti neurčitý pojem jako jsou nikoliv běžné záležitosti, aby byl zákon schopný reagovat na rozmanité situace a aby tím byla zajištěna širší ochrana nezletilého, tak na druhou stranu je nutné brát v úvahu, že v některých případech mohou být poručníci zbytečně zdržováni. Je bezpochybné, že bude vždy nutné mít souhlas soudu v nikoliv běžných majetkových záležitostech, anebo při osvojení, nicméně ne v každém případě mi přijde ku prospěchu věci čekat na rozhodnutí soudu. Příkladem tomu je rozhodnutí Městského soudu v Brně ze dne 25. 11. 2021, sp. zn. 40 P 42/2009. V tomto rozhodnutí se soud zabýval na návrh poručníka schválením jeho rozhodnutí o očkování

⁴⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1084.

⁴⁹ Tamtéž s. 1084.

⁵⁰ FIDRMUCOVÁ, Anna. *Poručenství a jiné formy péče o dítě*. Academic papers. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-557-6. s. 8–9.

nezletilého proti chřipce. Soud rozhodl, že není potřeba jeho souhlasu. A ačkoliv s tímto rozhodnutím plně souhlasím, tak si myslím, že by mohla být v této oblasti nastavena jasnější pravidla.

Nedodržení povinností v této oblasti je sankcionováno zdánlivostí.⁵¹ Tato sankce je podle mého názoru nezbytnou součástí ochrany nezletilého z důvodu jeho postavení slabší strany. Dříve tomu tak nebylo a ochrana poručenec nebyla až tak silná, jak tomu je dnes. Podle mého názoru to je i tím, že poručenství vykonávají neprofesionální osoby, které v této oblasti nemusí mít potřebné vzdělání.

3.2.1.4 Informační povinnost soudu

Další z povinností poručníka je pravidelné předkládání zpráv o osobě poručenec, jeho vývoji a taktéž předkládá účty ze správy. Musí tak činit minimálně jednou za rok, ale soud může určit lhůtu kratší. Podává průběžný přehled o osobě poručenec, o jeho osobních potřebách, zájmech, o prostředí ve kterém se pohybuje. Má poskytnout komplexní informace o tom, jak se dítě sžilo s poručníkem, pokud o něj rovněž pečuje, jak vyvíjí anebo udržuje vztahy s příbuznými, zda-li má nějaké problémy, v podstatě všechny informace, které soud považuje za významné. Jde o klíčovou povinnost, která poskytuje soudu ucelené informace o průběhu poručenství a o osobě poručenec. Z povahy věci se jí nemůže poručník zprostit. Ne vždy však musí obsahovat všechny náležitosti stanovené zákonem. Soud i touto cestou získává informace o poručenci a o výkonu poručenství poručníkem. Pokud zjistí zanedbání výkonu povinností, může poručníka odvolat nebo přijmout jiné výchovné opatření.⁵² Dále v oblasti správy jmění je poručník taktéž povinen předkládat účty ze správy jmění. Zahrnuje všechny příjmy a výdaje a pokud by se vedlo nezletilému účetnictví, pak může předložit roční vyúčtování. Této povinnosti může být však zproštěn na základě rozhodnutí soudu, jestliže výnosy majetku nepřesahují pravděpodobné náklady na zachování majetku a na výchovu a výživu dítěte. Soud má další široká oprávnění v tomto směru. Nejen že má právo na předložení zpráv, ale soud dále rozhoduje schválení, neschválení, povinnosti doplnit zprávy apod. Jakmile poručník tuto povinnost

⁵¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-644-9. s. 298.

⁵² KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1084.

zanedbává, aniž by byl zproštěn své funkce, bude za to odpovědný a může být v důsledku odvolán.⁵³

3.2.1.5 Správa jmění nezletilého

Poručník vykonává na místo rodiče jeho rodičovskou odpovědnost, která zahrnuje i správu jmění. Podle § 942 OZ však platí, že při péči o jmění nezletilého platí pro poručníka stejná práva a povinnosti, jaké má opatrovník pro správu jmění.⁵⁴ Je-li správa jmění značně obtížná pro rozsáhlost a rozmanitost, může navrhnout soudu, aby jmenoval opatrovníka pro správu jmění, pokud poručník zároveň pečuje o poručence osobně. Soud bude muset ve svém rozhodnutí upravit vzájemná práva a povinnosti mezi poručníkem a opatrovníkem. V této situaci mohou být práva a povinnosti vzájemných práv a povinností modifikovány různě. Soud může například rozhodnout o tom, že bude opatrovník vykonávat správu pro určitou část jmění a pro druhou část ji bude vykonávat poručník, pokud tímto způsobem budou naplněny zájmy nezletilého.⁵⁵ Pokud však k delegaci nedojde, bude pečovat o jmění nezletilého jako opatrovník, tedy s péčí řádného hospodáře bez možnosti podstupování nepřiměřených rizik. Stejně tak jako opatrovník si poručník může odečíst z výnosu jmění potřebné náklady související se správou. Dále má taktéž právo na přiměřenou odměnu z výnosu jmění dítěte, přičemž výši odměny určí soud podle vlastního uvážení s ohledem na povahu výnosu.⁵⁶ V situaci, kdy by tuto povinnost porušil, může takové jednání představovat závažné porušení povinností a být z tohoto důvodu odvolán soudem.⁵⁷

3.2.1.6 Povinnosti po skončení poručenství

Další povinnosti se vztahují k období po skončení poručenství. To může skončit různými způsoby, více v kapitole 3.4. Tyto povinnosti vzniknou v okamžiku, kdy skončí poručníkovi výkon funkce a nezáleží na tom, zda skončilo poručenství jako takové nebo zda skončil pouhý

⁵³ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-644-9. s. 298.

⁵⁴ PSUTKA, Jindřich. *Péče o jmění nezletilého dítěte*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 230.

⁵⁵ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5167-2. s. 177.

⁵⁶ PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023.) Dostupné také z https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view_seam?documentId=nnptembsgnpw2nrql4zc443cl4zdamjsl44dsx3qmy4timq# [cit. dne 6. 10. 2023].

⁵⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1083.

výkon funkce konkrétního poručníka. Ten musí bez zbytečného odkladu nejpozději však do 6 měsíců vydat soudu vše, co měl v rámci výkonu své funkce u sebe. To jsou například osobní věci poručenice nebo osobní doklady. Rovněž musí sepsat zprávu a výkonu funkce, která obsahuje závěrečný účet, jaký majetek měl poručenec dřív, jak s ním bylo nakládáno v průběhu a jaký je nynější stav. Mimo majetkovou stránku věci rovněž sepisuje poměry poručenice, které jsou obsahem průběžných zpráv. Tímto způsobem soud zhodnotí, jak se o poručenice a jeho majetek staral.⁵⁸ Výsledkem by mělo být komplexní posouzení průběhu poručenství. Pokud poručenství nekončí, končí pouze funkce konkrétního poručníka, mohou tyto zprávy být podkladem pro seznámení se s poručenem a jeho záležitostmi.

3.2.2 Práva poručníka

Poručník je osoba, která vykonává rodičovskou odpovědnost namísto rodiče. Tedy pečovat o nezletilého, spravovat jeho jmění apod., náleží mu ta práva, která by náležela rodiči. Výjimečně může soud rozhodnout o jiném vymezení rozsahu práv a povinností poručníka vůči poručenici. Příkladem může být nezletilý nesvéprávný rodič, který má právo o svého potomka pečovat a v tom případě toto právo nemůže mít poručník.⁵⁹

3.2.2.1 Právo osobně pečovat o poručenice

Poručenství je především institutem, který má zajistit právní zastoupení nezletilého. Avšak poručník si může poručenice převzít do péče. Toto rozhodnutí záleží na něm, je-li rodič v této oblasti omezen nebo zemřel. Poručník si musí zhodnotit, zda má dostatek finančních prostředků, aby se o poručenice postaral. Nicméně aby nebylo odmítáno poručníkem dítě jen z důvodů finančních, tak je zakotveno v § 939 OZ právo poručníka, který o poručenice osobně pečuje, na hmotné zabezpečení jako má pěstoun. Podle § 47e zákona o sociálně-právní ochraně dětí je stanoven relativně široký okruh dávek, na které má nárok nejen pěstoun, ale i poručník, jenž o dítě pečuje osobně. Mezi tyto dávky patří příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

⁵⁸ Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupné také z <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrql4zc443cl4zdamjsl44dsx3qmy4dmoa&refSource=toc#> [cit. dne 28. 9. 2023].

⁵⁹ FIDRMUCOVÁ, Anna. *Poručenství a jiné formy péče o dítě*. Academic papers. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-557-6. s. 8.

a příspěvek při ukončení pěstounské péče.⁶⁰ Ne všechny dávky náležejí přímo poručníkovi. Nárok na úhradu potřeb dítěte náleží nezaopatřenému dítěti, které bylo svěřeno do pěstounské péče, tedy do péče poručnické, ale příspěvek se vyplácí osobě, které bylo dítě svěřeno. Nárok na něj má osoba do 26 let věku, pokud je do tohoto věku nezaopatřenou osobou, nicméně po dosažení zletilosti je tato dávka vyplácena přímo dítěti. Odměna pěstouna náleží přímo a je i přímo vyplácena poručníkovi, považuje se za příjem ze závislé činnosti a výše se určuje podle počtu dětí v péči a jejich zdravotního stavu. Nárok na příspěvek při převzetí má osoba pečující. Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla má osoba pečující, která má v péči alespoň 3 nezaopatřené děti. V poslední řadě to je příspěvek při ukončení pěstounské péče, na kterou má nárok nezaopatřené dítě.⁶¹

V tomto směru si myslím, že bylo potřeba hmotného zabezpečení, jako mají pěstouni, neboť v rámci péče o nezletilého jsou obdobné náklady a stojí na stejném principu. Jde o náhradní rodinnou péči, kde je potřeba pomoci nejen dětem, ale taktéž i osobám, které tu pomoc poskytují. Podle dřívější úpravy mohla být odměna za jistých okolností přiznána, nicméně to nebylo zaručeno. Dnešní úprava zjednodušuje výkon nejen poručníkům, ale pomáhá rovněž dětem, jejichž poměry nejsou dostatečně zajištěny rodiči.

Jak již bylo řečeno, pečovat osobně o poručenice je poručníkovo právo a nikoliv povinnost. V nemálo případech dochází ke kombinaci poručenství a jiné formy náhradní péče, protože ne vždy si dítě převezme poručník taktéž do péče. Pokud však ano, zpravidla v ní děti zůstávají a nejčastěji se jedná o děti ve věkovém rozhraní 10–14 let. Vedle pěstounství zůstává relativně využívaným institutem.⁶²

3.3 Poručník

Soud jmenuje dítěti poručníka, jakmile nastane jedna ze situací, které jsou vyjmenovány výše. Jenomže od doby, kdy jeho funkce bude potřebná do doby, než bude jmenován, může uplynout doba. Jak jsem psala výše je nemyslitelné, aby bylo dítě ponecháno bez právního

⁶⁰ Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání* (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupné také z <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrq14zc443c14zdamjls144dsx3qmy4dmoa&refSource=toc#> [cit. dne 28. 9. 2023].

⁶¹ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5167-2. s. 171.

⁶² PEMOVÁ, Terezie a PTÁČEK, Radek. *Data o dětech: sociálně-právní ochrana dětí v České republice v datech*. Praha: Grada, 2022. ISBN 978-80-271-1338-5. s. 227.

ochrany. Do doby, než bude poručník jmenován nebo do doby než se ujme funkce, tak bude poručenství vykonávat OSPOD jako veřejný poručník.

3.3.1 Veřejný poručník

Orgán sociálně-právní ochrany dětí se stane poručníkem buď ze zákona nebo rozhodnutím soudu. Ačkoliv platí, že může být veřejné poručenství stanoveno fakultativně, dochází taktéž k obligatornímu vzniku funkce. Tímto obligatorním vznikem rozumíme § 825 OZ, kdy po uplynutí 3 měsíců od vyslovení souhlasu s osvojením bude jmenován OSPOD poručníkem. Jde o zvláštní typ poručníka, který je ustanoven rozhodnutím soudu a jeho funkce nevzniká *ex lege*.⁶³ V tomto okamžiku je rodičům dítěte pozastavena rodičovská odpovědnost. Ani v situaci, kdy jmenovaný poručník zemře, je zproštěn funkce, ztratí-li schopnost, způsobilost nebo je-li odvolán nemůže se dítě vyskytnout bez právní ochrany, a proto ze zákona vznikne funkce veřejnému poručníkovi.⁶⁴

Z právní úpravy vyplývá, že by OSPOD měl vykonávat poručenství přechodně na rozdíl od fyzické osoby, u které se předpokládá spíše trvalejší charakter. V zásadě jsou obsahově stejné, nicméně rozdíly tam jsou již z povahy věci. Zatímco u fyzické osoby mohou o dítě pečovat osobně a může požádat o opatrovníka, který bude spravovat jmění nezletilého, tak u OSPODU se nepředpokládá, že bude o dítě pečovat osobně a naopak se předpokládá, že bude spravovat jmění.⁶⁵

Veřejným poručníkem je obecní úřad s rozšířenou působností, kterému vznikne funkce podle § 929 OZ ve spojení s § 17 písm. b) zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Výkon veřejného poručenství prošel řadou změn od předchozí právní úpravy, která umožnila veřejnému poručníkovi vykonávat jenom neodkladné úkony, dnes tomu tak není, jak vyplývá z předchozího textu.⁶⁶ Jak již bylo zmíněno, veřejným poručníkem by se měl stát obecní úřad s rozšířenou působností jenom na přechodnou dobu, dokud se nenajde vhodná osoba, která o dítě bude pečovat. Právní úprava však nevyklučuje, aby se veřejný poručník mohl ujmout poručenství

⁶³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1076.

⁶⁴ ROGALEWICZOVÁ, Romana, CILEČKOVÁ, Kateřina, KAPITÁN, Zdeněk, DOLEŽAL, Martin a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 148.

⁶⁵ Psutka, J. *Péče o jmění nezletilého dítěte*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 251–252.

⁶⁶ ROGALEWICZOVÁ, Romana, CILEČKOVÁ, Kateřina, KAPITÁN, Zdeněk, DOLEŽAL, Martin a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 148.

natrvalo, a to do doby, než se stane poručníkem někdo jiný nebo do doby, než se poručenec stane osobou plně svéprávnou.⁶⁷

3.3.2 Hromadné poručenství

Oproti veřejnému poručenství je nutné odlišit hromadné poručenství. Ne vždy lze totiž najít vhodnou osobu, která by se funkce poručníka ujala. Soud vhodnou osobu nenajde, nebo osoby, které by se mohly stát poručníky odmítly funkci převzít z různých důvodů. V takových situacích se nemůže stát, že by k dítěti nikdo nevykonával práva a povinnosti, a proto je v tomto případě ustanoven obecní úřad obce s rozšířenou působností hromadným poručníkem podle § 17 písm. b) zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Zákon sice dává přednost fyzickým osobám, ale v případě jejich nezájmu nelze do funkce nikoho donutit, neboť je funkce dobrovolná. Nikdy ale nelze dítěti upřít jeho právo na právní ochranu.⁶⁸

3.3.3 Osoba poručníka

Jakmile se soud dozví, že nastala okolnost, která vede ke vzniku poručenství, tak jmenuje poručníka. S tím je spojeno vyhledávání vhodné osoby, která se funkce ujme. Takovou vhodnou osobou může být výhradně osoba zletilá, plně svéprávná, která bude způsobem svého života zaručovat, že je schopna plnit funkci poručníka řádně.⁶⁹

Soud jmenuje tu osobu, kterou naznačili rodiče. Každý rodič, v očekávání své nezpůsobilosti řádně vykonávat rodičovskou odpovědnost, může naznačit osobu, která se má stát poručníkem. A to jednoduše proto, že rodiče znají své dítě nejlépe a předpokládá se, že vždy budou jednat v jeho nejlepším zájmu.⁷⁰ Naznačit mohou v podstatě kohokoliv, protože soud bude před jmenováním zjišťovat zájem dítěte, který bude za jakékoli okolnosti postaven na první místo. Pokud tedy soud zjistí rozpor, naznačenou osobu nejmenuje. Každý poručník musí

⁶⁷ LICHOVNÍK, Tomáš. Změny v OSPOD a další novinky - Část II. LICHOVNÍK, Tomáš. *Právní prostor*[online]. 2014. Dostupné také z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/zmeny-v-ospod-a-dalsi-novinky-cast-ii> [cit. dne 2. 10. 2023].

⁶⁸ ROGALEWICZOVÁ, Romana, CILEČKOVÁ, Kateřina, KAPITÁN, Zdeněk, DOLEŽAL, Martin a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 168.

⁶⁹ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5167-2. s. 173.

⁷⁰ Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupné také z <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrq14zc443cl4zdamjsl44dsx3qmy4dmoa&refSource=toc#> [cit. dne 2. 10. 2023].

splňovat zákonem vyžadované požadavky, tj. zletilost, svéprávnost a poté taktéž jeho způsobilost. Nicméně rozpor se zájmem může být shledán v jiných oblastech než v uvedených požadavcích. V situaci, kdy poručník o dítě pečuje osobně, je také nezbytné, aby si vytvořili mezi sebou citový vztah a pokud to není možné myslím si, že není vhodné, aby se tato osoba stala poručníkem poručenice. Na druhou stranu je potřeba přihlídnout k dětské lehkomyšlnosti. Například rodiče naznačili poručníkem sestru matky, ale dítě se později vyjádří, že k ní opravdu nechce, protože jí nesnáší. Jenom z tohoto důvodu však není vhodné takovou osobu nejmenovat. Myslím si, že je nezbytné nejen vyslechnout si názor dítěte, ale taktéž proč tomu tak je. Jedna situace bude taková, že dítě nechce k tetě jenom proto, že jej nutí jíst zeleninu, zatímco druhá teta nikoliv. Druhá situace je však taková, že dítě k ní nechce, protože jej teta odjakživa zneužívala, když byla na návštěvě, ale dítě to nikomu neřeklo. Každý rozpor by měl mít důvodné opodstatnění. Je třeba vždy zkoumat i psychickou stránku dítěte, neboť ne každé dítě si je vědomo závažných problémů, které je třeba nepřehlížet. Proto je nezbytná pomoc psychologa, který by měl na problém přijít. Mimo přímo osobu poručníka je relevantní se rovněž zaměřit na osoby žijící ve společné domácnosti s poručníkem, je-li přijímána do jeho péče. Jsou sice zkoumány všechny závazky potencionálního poručníka, ale tedy v tomto směru mám na mysli spíše než závazky, tak samotné osoby. Prozkoumání dalších osob v okolí poručníka řekne více, nejen o této osobě, ale taktéž o okolí, ve kterém se bude dítě nově pohybovat.

Po prozkoumání nejlepšího zájmu dítěte může soud v tomto směru nezpůsobilou osobu odmítnout. Každý případ se posuzuje zvlášť a jasnější pravidla pro odmítnutí nemohou být stanovena, protože by mohla představovat zbytečnou tvrdost zákonné úpravy. To mimo jiné vyslovil Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 4054/19 ze dne 31. března 2020: *„Odmítnou-li obecné soudy jmenovat určitou osobu poručníkem toliko z důvodu jejího zadlužení, lze takový postup aprobovat jedině, byly-li řádně zohledněny všechny specifické okolnosti daného případu, zejména bylo přihlédnuto k původu těchto dluhů, následnému postoji dlužníka a jeho snaze dluhy splácet, dopadu případného negativního rozhodnutí na nezletilého, jakož i specifickým pozice samotného nezletilého a jeho vztahu k osobě usilující o poručenství. Jedině takto komplexně pojatý přístup k interpretaci a aplikaci ustanovení § 932 věty první občanského zákoníku je způsobilý efektivně naplnit ústavní požadavky nejlepšího zájmu dítěte a zvláštní ochrany dětí a mladistvých. Pouhý poukaz na existenci dluhů, nezohledňující celkový kontext každého konkrétního případu, není dostatečným podkladem pro závěr, že daná osoba způsobem svého života nezaručuje schopnost řádného výkonu funkce poručníka, a to již proto, že zadlužit se může rovněž člověk, o jehož postojích, hodnotách a morální, lidské či osobnostní integritě, a v konečném důsledku tedy i schopnosti řádně zastávat funkci poručníka, nemůže být zásadnějších*

pochyb. “ Myslím si, že se tímto Ústavní soud poskytl další výklad, který indikuje, že ustanovení týkající se nejlepšího zájmu dítěte je potřeba vykládat vždy konkrétně ve vztahu ke každému případu jinak. Dnešní úprava podmínek pro výkon poručenství umožňují vícero osobám se o funkci ucházet a zároveň poskytuje soudu široký výběr osob, čím se zvyšuje pravděpodobnost výběru nejvhodnější osoby.

Jakým způsobem by měli rodiče naznačit osobu zákon neurčuje, mohou tedy použít soukromou listinu, ve formě veřejné listiny či ústně.⁷¹ Podobu pak může mít notářského zápisu, taktéž může být poručník určen v poslední vůli nebo ústně před svědky.⁷² Není ani relevantní, zda každý z rodičů určil jinou osobu nebo kdo byl určen dříve nebo později. Je jen na soudu, jak takový případ rozhodne, avšak není zcela svobodný v této volbě, bude se muset vždy řídit nejlepším zájmem dítěte, protože nesmí zapomenout na to, že cílem není vyhovět rodičům, ale určit nejvhodnější osobu.⁷³ Tak jak rodiče mohou někoho doporučit, mohou se o určité osobě taktéž vyjádřit negativně. Rodiče totiž mohou vědět, že tato osoba by byla potencionálním kandidátem, a bojí se, že nebude řádně dítě zastupovat, popřípadě o něj pečovat.⁷⁴

Ne v každém případě se však rodiče dostávají do situace, kdy ví, že budou v budoucnu nezpůsobilými k výkonu rodičovské odpovědnosti. Ve výše uvedených případech to buď ví, že daná situace nastane, anebo se na ni pro případ připravují. Pokud se tak stane, aniž by měli někoho určeného, nezbyvá soudu nic jiného, než hledat vhodnou osobu, která by se funkce ujala. Podle § 931 odst. 1 věta druhá OZ: „*Jinak soud jmenuje poručníkem některou z osob příbuzných nebo blízkých dítěti nebo jeho rodině, ledaže rodič takovou osobu výslovně vyloučil.*“ Tímto způsobem zákonodárce omezil výběr vhodných osob na osoby příbuzné a osoby blízké, protože ty již mají s dítětem vztah, znají se a v tomto směru zjednodušuje zákonodárce dítěti adaptaci na situaci, která nastala. Taktéž se předpokládá, že tyto osoby budou mít morální povinnost poručenství příbuzného převzít.⁷⁵ K otázce, jak rodiče mají určitou osobu vyloučit se zákon nevypořádá, tudíž je dovozeno, že tak mohou učinit výslovně, ale i širším způsobem, kdy je možné výkladem identifikovat konkrétní osobu. Na rozdíl od vysloveného doporučení rodičů, aby se určitá osoba stala poručníkem, je tímto negativním vymezením soud vázán.⁷⁶

⁷¹ Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupné také z <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrql4zc443c14zdamjisl44dsx3qmy4dmoa&refSource=toc#> [cit. dne 3. 10. 2023].

⁷² Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz.

⁷³ PSUTKA, Jindřich. *Péče o jmění nezletilého dítěte*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 248.

⁷⁴ FIDRMUCOVÁ, Anna. *Poručenství a jiné formy péče o dítě*. Academic papers. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-557-6. str. 6.

⁷⁵ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz.

⁷⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1078.

Jestliže se mezi příbuznými nenajde nikdo, kdo by se funkce poručníka ujal z jakéhokoliv důvodu, soud dále musí hledat vhodnou osobu, která se funkce ujme. Nicméně může vybrat výhradně osobu, která bude splňovat předpoklady podle § 932 OZ, tedy zletilou, plně svéprávnou osobu, která způsobem svého života zaručuje, že bude svou funkci řádně vykonávat. V teorii jsou rozděleny absolutní a relativní překážky pro výkon této funkce. Mezi absolutní patří nesvéprávnost osoby a taktéž fakt, že není schopna zaručit způsobem svého života řádný výkon funkce. Oproti tomu relativní překážky se poté týkají konkrétní osoby, například rodiče se vyjádřili, že si nepřejí, aby se tato osoba stala poručníkem. Tato osoba musí projevit zájem se stát poručníkem. V praxi se poručníky stávají osoby, které jsou zapsány v seznamu žadatelů o pěstounskou péči nebo osvojení, protože se u nich předpokládá, že by dítě chtěly. Na žádost soudu doporučí obecní nebo újezdni úřad vhodnou osobu pro výkon této funkce. O tomto dále informuje obecní úřad s rozšířenou působností, neboť dokud nebude jmenován poručník, tak bude tuto funkci vykonávat obecní úřad s rozšířenou působností, jakožto veřejný poručník. Tento úřad vede v rámci výkonu své funkce veřejného poručníka spis o poručenci a jakmile se dozví, kdo bude do funkce jmenován, má navázat s touto osobou kontakt, aby si sdělili všechny potřebné informace.⁷⁷

V rámci procesu jmenování poručníka však soud nezjišťuje jen názor osoby, která má být jmenována, ale i dítěte, kterému má být poručník jmenován, ale to jenom pokud je dítě schopno vyjádřit svůj názor. Konečné rozhodnutí bude ale vždy na soudu, přičemž názor nezletilého není závazný, ale je nutné na něj brát zřetel.⁷⁸ Jak jsem zmiňovala výše, myslím si, že vždy je potřebné vyslechnout nezletilého osobně.

Jestliže je poručenec převzat taktéž do péče poručníka, tak bude muset počítat s tím, že věci nebudou až tak jednoduché. Často jsou poručenci děti, které si nesou traumata a je pak na nových osobách, aby se o ně postaraly, jak nejlépe to půjde, aby pomáhaly nezletilému, ale zároveň si nechali i oni pomoci.

3.3.4 Pluralita poručníků

Zákon umožňuje, aby se poručníky staly i dvě osoby najednou. Zákonnou podmínkou však není, aby byli poručníci v nějakém vztahu, a tak tedy není vyloučeno, že by byly jmenovány dvě osoby, které se neznají. Nicméně takové ustanovení je v podstatě nereálné,

⁷⁷ ROGALEWICZOVÁ, Romana, CILEČKOVÁ, Kateřina, KAPITÁN, Zdeněk, DOLEŽAL, Martin a kol. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 582.

⁷⁸ RADVANOVÁ, Senta. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Beckovy právnické učebnice. Praha: C.H. Beck, 1999. ISBN 80-7179-182-2. str. 153.

protože by se mohlo stát, že by takové rozhodnutí o ustanovení dvou osob bylo kontraproduktivní. Klíčový je zájem dítěte a chod věcí by to mohlo zpomalit.⁷⁹ Společnými poručníky nemusejí být jenom manželé, nicméně soud vždy dbá na zájem dítěte, a proto posuzuje stabilitu páru, který není v manželském poměru. Jestliže se stane poručníkem jenom jeden z nich, pak analogicky platí, že bude mít stejný poměr k poručenci, jako tomu je u poměru rodiče a jeho manžela k dítěti.⁸⁰ A když je tedy přípustné, aby se poručníky staly osoby, které nejsou manželi, tak tedy platí, že poručníky se mohou stát taktéž osoby stejného pohlaví. Ti si sice nemohou společně osvojit nezletilého, avšak dle rozsudku Ústavního soudu ze dne 14. června 2016, Pl. ÚS 7/15 lze dovést, že pokud Ústavní soud rozhodl, že jde o zásah do lidské důstojnosti a úprava je v rozporu s právem na rovné zacházení, tak lze předpokládat, že by stejný závěr vyslovil i v případě poručenství.⁸¹ Mimo to rovněž můžeme vycházet z dikce § 932 odst. 2 OZ, kde se používá „zpravidla manželé“, tj. manželé to mohou a nemusí být.⁸² Myslím si, že pokud by to bylo naopak a tedy platil by výslovný zákaz stát se poručníkem jenom proto, že je někdo osobou v registrovaném partnerství, tak by se nejen jednalo o zásah do práv těchto osob, ale taktéž v tom neshledávám zájem dítěte. Myslím si, že zájmem je především, aby děti měly správnou osobu, která je schopna hájit jejich zájmy, zastupovat je a případně i o ně pečovat. Takovou kvalitu a způsobilost nevylučuje skutečnost, že je někdo v homosexuálním svazku. Případný zákaz by byl v rozporu nejen s ústavně zaručenými přirozenými právy člověka, ale taktéž by zbytečně vylučoval kvalitní potencionální poručníky.

3.3.5 Odmítnutí výkonu funkce

Funkce poručníka je čestnou dobrovolnou funkcí. Pokud ji někdo bude chtít vykonávat může, ale pokud někdo nechce, a to z jakéhokoliv důvodu, může funkci odmítnout. Soudu pak nezbyvá nic jiného než hledat další vhodnou osobu. Každá vhodná osoba, která by mohla být jmenována může odmítnout. Předpokládá se, že příbuzní by měli mít morální povinnost převzít poručenství, avšak nikdo k tomuto výkonu nemůže být nucen, pokud by ale příbuzný chtěl

⁷⁹ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5167-2. s. 173.

⁸⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-644-9. s. 296.

⁸¹ FIDRMUCOVÁ, Anna. *Poručenství a jiné formy péče o dítě*. Academic papers. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-557-6. s. 7.

⁸² HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-644-9. s. 135.

odmítnout, měl by mít opravdu závažný důvod.⁸³ Dle mého názoru se zákonodárci tímto způsobem snaží přimět rodinné příslušníky k solidaritě a v dnešní době je nezbytné tyto osoby opravdu k solidaritě směřovat, protože ne každá rodina má tendence si pomáhat. Nicméně v některých případech to může být kontraproduktivní, některé osoby by pak mohly záměrně poškozovat práva poručenice, protože nechtěly a nechtějí je mít na starost. Pod pojem závažný důvod si lze představit například nemoc nebo pobyt v zahraničí, ne protože mají jen pocit, že toho už tak mají hodně.

3.4 Zánik funkce poručníka

V průběhu výkonu poručenství mohou nastat skutečnosti, které vedou k zániku. Důvody, které vedou k zániku můžeme rozdělit na absolutní a relativní. Absolutní vyjmenovává zákon a jde o případy, kdy odpadnou důvody pro ustanovení poručníka, tedy ve chvíli, kdy jej již dítě nepotřebuje. Relativní důvody jsou vázány na konkrétního poručníka a jejich následkem poručenství nezaniká, ale je nutné ustanovit poručníka nového. Existují tři základní způsoby zániku. Jsou jimi zánik ze zákona, zánik zproštěním funkce a zánik odvoláním.⁸⁴ Jestliže poručenství vykonává více osob, pak pokud zanikne funkce jednomu z nich, tak bude nadále vykonávat funkci druhý.⁸⁵

3.4.1 Absolutní důvody zániku

Zákonné důvody zániku se vyskytují v celém právním řádu, nejsou koncentrovány na jednom místě. Tyto důvody můžeme dále dělit na důvody na straně rodičů, dále na straně poručenice nebo důvody na straně poručníka. Pakliže odpadne hmotněprávní důvod, který zapříčinil jmenování poručníka, poručenství zaniká. Mezi tyto důvody patří například skutečnost, že nezletilý rodič nabyl plné svéprávnosti, a to buď zletilostí, rozhodnutím soudu nebo uzavřením manželství, soud rozhodl o navrácení rodičovské odpovědnosti rodiči, který jí byl zbaven, nebo jemuž byla pozastavena, bude určeno mateřství nebo otcovství k nalezenému dítěti. Na straně poručenice to mohou být výše zmíněné důvody jako nabytí plné svéprávnosti, jeho osvojením anebo jeho smrtí. V těchto případech nebude nutné jmenovat dalšího

⁸³ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz.

⁸⁴ FIDRMUCOVÁ, Anna. *Poručenství a jiné formy péče o dítě*. Academic papers. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-557-6. s. 12–13.

⁸⁵ RADVANOVÁ, Senta. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Beckovy právnické učebnice. Praha: C.H. Beck, 1999. ISBN 80-7179-182-2. s. 155.

poručníka.⁸⁶ Jakmile nastane některá z výše uvedených situací, tak není potřeba rozhodnutí soudu. Například v situaci, kdy se nezletilý rodič stane zletilým nabývá ze zákona zpět svou rodičovskou odpovědnost, aniž by bylo potřeba rozhodnutí soudu.

3.4.2 Relativní důvody zániku

V případě, že nastane jeden z relativních důvodů, bude nutné jmenovat nového poručníka. Do doby, než bude jmenován poručník nový, bude funkci vykonávat OSPOD, jakožto veřejný poručník. Mezi tyto důvody řadíme smrt poručníka, zproštění funkce anebo odvolání.⁸⁷

3.4.2.1 Zproštění funkce

Jak již bylo výše zmíněno, poručenství je čestnou dobrovolnou funkcí a nikdo se jí nemusí ujmout, nebo v ní setrvávat, pokud nechce. Dochází k tomu v následujících dvou situacích, pokud to navrhne poručník nebo pokud se stane nezpůsobilým k výkonu funkce. Poručník, který již nechce vykonávat poručenství nebude k tomu nikým nucen, jde o funkci dobrovolnou, avšak podle § 936 OZ by měla být splněna jistá pravidla. Musí uvést důvod a tento důvod, pro který dále nechce být zákonným zástupcem nezletilého, by měl být důležitý. Avšak tím, že jde o dobrovolnou funkci, tak soud zpravidla návrhu vyhoví, i když neshledá důležitost. Jde spíše o morální apel, aby se poručníci neobraceli zády k přijatým povinnostem.⁸⁸ Oproti odvolání nemá zproštění sankční povahu. Myslím si, že je vhodné mít tuto povinnost zakotvenou v zákoně, neboť je nezbytné mít na paměti, že sice jde o dobrovolnou funkci, ale není v zájmu dítěte, aby se osoby střídaly, není-li to opravdu nutné. Právní úprava zproštění funkce je v rámci institutu poručenství esenciální, protože musí umět reagovat na změny, které mohou nastat. Na druhou stranu nelze zprostit jen z banálních důvodů. Lze však pochybovat o tom, jestli by poručník vykonával funkci řádně, když nechce. Takovým důležitým důvodem bude například přestěhování se daleko od místa bydliště poručenice. Toto dobrovolné zproštění je subjektivním důvodem zániku. Vedle toho máme objektivní důvody, mezi které lze řadit vysoký věk, zdravotní stav nebo povinnosti vůči vlastní rodině. Druhá situace nastane ve chvíli, kdy poručník

⁸⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-644-9. s. 299.

⁸⁷ Tamtéž s. 299.

⁸⁸ Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupné také z <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrq14zc443cl4zdamjsl44dsx3qmy4tgnq&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search> [cit. dne 6. 10. 2023].

přestane splňovat předpoklady pro výkon funkce, které jsou uvedeny v § 932 OZ. Soud tedy bude rozhodovat na návrh anebo z úřední povinnosti.⁸⁹

3.4.2.2 Odvolání

Pro případ odvolání je dáno široké pole pro uvážení soudu. Podle § 937 odst. 1 OZ soud odvolá poručníka, který porušuje své povinnosti. Nicméně dále není stanoveno, o jaké povinnosti jde, jestli povinnosti, které má poručník vůči soudu, nebo které má vůči poručenci, či jestli porušení musí být závažné či opakující se apod. Dle mého názoru je nutné toto ustanovení vykládat široce, aby byly pokryty všechny situace, které by mohly porušit zájem nezletilého. Soud může tyto informace zjistit sám, nebo z informací poskytnutých soudu orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Je vždy na soudu, jak jednotlivé informace zhodnotí a jestli dojde k závěru, že je nutné osobu odvolat, nebo ji postačí upozornit. V každém případě musí být však uplatněna zásada proporcionality a přiměřenosti.⁹⁰ Dalším důvodem pro odvolání podle § 937 odst. 2 OZ je, pokud soud zjistí důvod, pro který není vhodné, aby poručník svou funkci vykonával dále. Tyto důvody mohou být různé. Soud zpravidla při hodnocení vhodnosti postupuje stejně, jako při jmenování poručníka.⁹¹ Řekla bych, že si průběžně hodnotí, zda je osoba stále vhodná pro výkon funkce poručníka. Vždy zkoumá každý případ zvlášť, v zákoně nejsou vymezena jasná pravidla, podle kterých poznáme, zda je nebo není někdo vhodný.⁹² Záleží na zájmu nezletilého. Podle mého názoru je zde stanoven další postup, pomocí kterého jsou nejlépe naplňovány potřeby a zájmy nezletilého. Sice by někdo mohl namítat, že je tímto potlačován princip právní jistoty, avšak podle mého názoru je oprávněně upozaděn, neboť v těchto případech není možné zahrnout právní úpravou všechny situace, které by mohly nastat.

Jak již bylo zmíněno, poručenství může a nemusí být náhradní rodinnou péčí, záleží na tom, zda je péče o nezletilé upřena rodičům a dále záleží na poručníkovi, zda chce mít poručence ve vlastní péči. Při tomto rozhodování by měl opravdu zhodnotit svou situaci, neboť sice má poručník nárok na hmotné zabezpečení jako pěstoun, ale mimo finanční stránku věci přichází

⁸⁹ FIDRMUCOVÁ, Anna. *Poručenství a jiné formy péče o dítě*. Academic papers. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-557-6. s. 13–14.

⁹⁰ FIDRMUCOVÁ, Anna. *Poručenství a jiné formy péče o dítě*. Academic papers. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-557-6. s. 14.

⁹¹ Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupné také z <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrql4zc443cl4zdamj44dsx3qmy4tgny&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search#> [cit. dne 6. 10. 2023].

⁹² NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5167-2. s. 174.

další spousta otázek, které vyvstanou při tomto rozhodování. Například zda má potencionální poručník dost fyzických sil se o poručence postarat, zda je empatický, zda je ochoten se vzdát svého pohodlí, věnovat se nově příchozímu a zda si uvědomuje psychickou náročnost, která se s přijetím poručence k sobě domů pojí. Nejčastější důvody, které později vedou osoby k výkonu této funkce jsou například touha mít dítě, touha pomoci, zúročit své vychovatelské dovednosti apod.⁹³ Situace často není bezproblémová a apeluje se na poručníky, aby vyhledávali pomoc nejen pro poručence, ale i pro sebe. Dítě může být mnohdy zmatené a v může mít problém s utvářením své identity, protože si v průběhu svého dospívání klade otázky, které formují jeho osobnost. Úkolem poručníka je pomoci mu překonat těžké období a zacházet s ním citlivě a pokud možno citlivě také zodpovědět otázky, které dítě napadají. Je však nezbytné dále nastavit hranice a dítě vychovávat, nejen o něj pečovat. Myslím si, že pokud poručník má možnost a je fyzicky schopný o dítě rovněž pečovat, je podle mého názoru vhodné, aby se tak opravdu stalo a v tomto směru na poručníky rovněž apelovat, aby o dítě taktéž pečovali. Poručník je zákonný zástupce a svou funkci bude nejlépe vykonávat, když bude v přímém kontaktu s poručencem. Pokud je naopak poručenec v péči někoho jiného, tak by se mohlo stát, že poručník nebude plně rozumět jeho zájmům a nebude jej znát natolik dobře, že se bude řídit tím, co je podle jeho názoru nejlepší, ne podle názoru dítěte. Je samozřejmé, že tak s dětmi občas jednají i rodiče, ale myslím si, že rodiče děti znají a znají jejich schopnosti a možnosti. Kdežto poručník, který o dítě nepečuje mu nemusí plně rozumět.

Jak jsem zmínila v předchozím textu, ne vždy je tato péče bezproblémová a při převzetí nezletilého do náhradní rodiny se mohou vyskytnout v nepříjemných situacích, ze kterých neví, jak se dostat. Orgán sociálně-právní ochrany dětí je tu pro rodiny, které přijímají děti, které se vyskytnou bez řádné péče, aby jim pomohli překonat těžké situace a zároveň, aby monitorovali dění v náhradní rodině.

Náš systém je založen na dobrovolnosti systému poručenství, a to může v některých ohledech představovat rizika pro kontinuitu výchovy a nemusí být udržitelný. Hodnocení kvality poručníků je spíše zaměřeno na morální a osobní vlastnosti. Oproti tomu profesionální poručníci by měli mít odborné znalosti a zkušenosti v oblasti blaha a ochrany dítěte, včetně dítěte a dětské psychologie, znalosti kulturních a genderových aspektů, dostatečné znalosti vnitrostátních systémů ochrany dětí a rovněž vnitrostátních zdravotnických a vzdělávacích systémů, dostatečné znalosti právního rámce. Podle mého názoru je přínosnější ponechat dítě na starost

⁹³ BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 2., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2013. ISBN 978-80-87455-17-3. s. 12–15.

neprofesionálové, který má morální vlastnosti a v průběhu výkonu funkce celou situaci monitorovat. Je vhodné potencionální poručníky poučit o jejich právech a povinnostech v této oblasti a bylo by určitě přínosné, kdyby měli i vzdělání v oblasti dětské psychologie. Podle mého názoru to na kvalitě výkonu této funkce nic nemění. Rodiče mohou být dobrými rodiči, i když takové vzdělání nemají. Podle mého názoru je nejvýznamnější empatie vybalancovaná s pravidly, které dítě bude respektovat a nasměrují ho správnou cestou životem. Odbornou pomoc mohou kdykoliv vyhledat jinde. Možná by to mohlo být i na škodu. Nutnost vzdělání by totiž řadu jinak vhodných zájemců mohla odradit, nehledě na formální náležitosti s tím spojené.

4 Poručenská rada

Poručenská rada je orgánem, který byl poprvé upraven § 284 ABGB a později podrobněji upraven císařským nařízením 276/1914 k podpoře soudů při výkonu poručnické a opatrovnické pravomoci. Každá byla zřízena k jednotlivým soudům první instance.⁹⁴ Místní působnost byla stanovena pro celou obci. V obcích však mohlo být několik poručenských rad, bylo-li potřeba, a naopak pro více obcí mohla být zřízena jedna, bylo-li to dostatečné.⁹⁵ Radám byly svěřeny povinnosti, pomocí kterých pomáhaly soudu v této oblasti. Měly sdělovat soudu důležité skutečnosti pro zahájení a vedení poručnických prací, povinnosti v rámci výkonu dozoru soudem nad poručníkem. Úprava byla podle mého názoru relativně podrobná a zakotvila postupy, které nejen zjednodušily práci soudům, ale také zajistily řádnou podporu nezletilých, kteří se ocitli v situaci, ve kterých potřebovali poručníka.

4.1 Práva a povinnosti poručenské rady podle Všeobecného občanského zákoníku

Poručenská rada měla řadu práv a povinností, které jí umožňovala řádně prošetřovat jednotlivé případy. Mezi jednotlivá práva patřila například právo styku s veřejnými korporacemi, spolky, a dále mohli pověřit další funkcionáře, kteří by dále obstarávali úkoly, které byly poručenské radě svěřeny. Prováděla periodické prohlídky a dozor.⁹⁶ Vedle toho měla nejen právo, ale i povinnost činit oznámení soudu, kdy je potřeba poručníka anebo se má výkon funkce

⁹⁴Císařské nařízení č. 276/1914 Ř. z., dané dne 12. října 1914, jímž se vydává částečná novella k obecnému zákoníku občanskému., § 36.

⁹⁵ Císařské nařízení č. 276/1914 Ř. z., dané dne 12. října 1914, jímž se vydává částečná novella k obecnému zákoníku občanskému., § 40.

⁹⁶ Císařské nařízení č. 276/1914 Ř. z., dané dne 12. října 1914, jímž se vydává částečná novella k obecnému zákoníku občanskému., § 38.

prodloužit, dále oznámení týkajících se zanedbání výživy a výchovy nebo zneužití práv rodičů, určit způsobilé osoby k výkonu poručnictví apod.⁹⁷ Jejich práva a povinnosti mohla být rozšířena rozhodnutím soudu.⁹⁸

Členem mohla být osoba svéprávná, muž nebo žena, která má rakouské státní občanství a požívá občanských práv.⁹⁹ Pakliže někdo ztratil předpoklad pro výkon člena, tak mu zanikl úřad. Nebyly to však jediné předpoklady, kromě zástupců zákonem uznaných církví a náboženských společností, mohly být členy osoby, které dobře znaly místní poměry a zajímaly se o otázky péče o mládež a chtěly se stát členy. Přičemž se zejména zohledňovalo členství ve sdruženích, které se věnovala péči o sirotky anebo jiným odvětvím ochrany mládeže. Členové byli jmenováni na dobu pěti let.¹⁰⁰ Poručenské radě se jinak také říkalo sirotčí rada. Podle mého názoru byla tato úprava v té době ku prospěchu společnosti. Podle právních ustanovení měly poručenské rady celou řadu práv a povinností, pomocí kterých měly možnost ovlivnit nepříznivé postavení dětí, které strádaly.¹⁰¹

4.2 Poručenská rada podle občanského zákoníku

V dnešní době poručenské rady nemají stejný význam, jaký měly v minulosti a dokonce nevznikají pravidelně, ale naopak spíše ojediněle. Nejsou upraveny u ostatních ustanovení o poručenství, ale jsou upraveny v jiných částech občanského zákoníku, konkrétně ve společných ustanoveních. V § 3022 občanského zákoníku je stanoveno: „*Ustanovení tohoto zákona o opatrovnické radě se použijí i při jmenování poručníka, vznik rady i volba jejích členů se však stanou účinnými, pokud je schválí soud; přitom se vyžaduje, aby takové opatření bylo v souladu se zájmy dítěte.*“. Toto ustanovení odkazuje na ustanovení o opatrovnické radě, která v jistých směrech může vypadat obdobně, avšak klíčovým rozdílem je, že opatrovnická rada může vzniknout sama, bez soudní ingerence, což neplatí pro poručenskou radu.¹⁰² Toto ustanovení je

⁹⁷ Císařské nařízení č. 276/1914 Ř. z., dané dne 12. října 1914, jímž se vydává částečná novella k obecnému zákonníku občanskému., § 32.

⁹⁸ Císařské nařízení č. 276/1914 Ř. z., dané dne 12. října 1914, jímž se vydává částečná novella k obecnému zákonníku občanskému., § 33.

⁹⁹ Císařské nařízení č. 276/1914 Ř. z., dané dne 12. října 1914, jímž se vydává částečná novella k obecnému zákonníku občanskému., § 41.

¹⁰⁰ Císařské nařízení č. 276/1914 Ř. z., dané dne 12. října 1914, jímž se vydává částečná novella k obecnému zákonníku občanskému., § 42.

¹⁰¹ Císařské nařízení č. 276/1914 Ř. z., dané dne 12. října 1914, jímž se vydává částečná novella k obecnému zákonníku občanskému. § 42.

¹⁰² PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 1. Dostupné také z <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrql4zc443cl4zdamjsl44dsx3qmyztamrs&groupIndex=5&rowIndex=1&refSource=search#> [cit. dne 7. 10. 2023].

značně problematické. Opatrovnictví člověka je rozdílný institut oproti poručenství. Příkladem je již samotný fakt, že opatrovnictví je nezbytné u zletilé osoby omezené na svéprávnosti a někdy i u nezletilých, kdežto poručenství vzniká ve prospěch výhradně dítěte. Již samotná skutečnost, že jde o dítě by mělo představovat rozdíl v právní úpravě, protože dítě je osobou, kterou je nutno zvýšeně chránit. A tak je tedy otázkou, která ustanovení o opatrovnictví nebudou odporovat poručenství jako takovému. Podle mého názoru je tedy nezbytné přistupovat opatrně s šetřením institutu poručenství při každém použití jednotlivých ustanovení upravujících opatrovnickou radu.

4.2.1 Ustanovení poručenské rady

Poručenská rada vznikne jenom pokud o to bude žádat poručenec nebo osoba blízká. Základním předpokladem je, aby zde byl poručník, u kterého bychom toto ustanovení žádali. Tento poručník musí být do své funkce jmenován. Ustavení poručenské rady nepřichází v úvahu, v případě, že vznikne poručenství ze zákona.¹⁰³ Mimo existenci poručníka je nezbytná právě žádost dítěte nebo osoby blízké. Dítě, které by chtělo o vznik poručenské rady žádat, musí být k tomu dostatečně způsobilé, jelikož musí vědět oč žádá a proč. Mimo něj může žádat o ustanovení rady taktéž osoba blízká poručenci podle § 22 OZ, a to z toho důvodu, že chtějí zajistit širší ochranu poručenec pomocí poručenské rady, která má konzultativní a poradenskou funkci ve vztahu k poručníkovi.¹⁰⁴ Rada však nevznikne ani nebudou zvoleni žádní členové, pokud je neschválí soud.

4.2.2 Svolaání schůze

Po podání žádosti poručník svolá schůzi. Na tuto schůzi pozve osoby blízké podle § 22 OZ a jeho přátelé poručenec, kteří mu jsou známi. Pokud jde ale o přátele, je nutné je chápat trochu omezeněji, neboť přátelé poručenec jsou spíše vrstevníci, nebo si dokonce přátele neuvědomuje vzhledem k věku. Proto tito přátelé jsou spíš přátelé rodičů. Této schůze se pak může účastnit neomezený počet osob, kteří jsou příbuzní nebo se cítí být přáteli, tedy projevují zájem o nezletilého. Poručník po svolání má právo zjišťovat poměr osob, které se dostavily k poručenci, avšak není oprávněn vyloučit přítomnou osobu ze schůze z důvodu, že není blízkou

¹⁰³ PSUTKA, Jindřich. *Péče o jmění nezletilého dítěte*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 297.

¹⁰⁴ Tamtéž s. 297.

osobou ani přítelem poručenice. Má za úkol pouze schůzi svolat a organizovat. Případné nesrovnalosti by se dále řešily až v řízení o prohlášení volby člena rady za neplatnou.¹⁰⁵

Mimo výše uvedené osoby se schůze může účastnit i poručenec a případně se vyjádřit k některým osobám a poměru k nim. Jestliže není schůze včas svolána poručníkem, tak namísto poručníka ji svolá soud. Ten má lepší postavení pro zjišťování osob, které jsou osobami blízkými. Soud ji svolá do 30 dnů od podání návrhu nebo od vydání usnesení, kterým bylo řízení zahájeno bez návrhu. Cílem této schůze je volba členů rady. Volba může proběhnout, pokud se schůze účastní alespoň 5 osob. Každý má jeden hlas a volí se většinou. Soudu vykonává kontrolu nad ustanovující schůzí a v případě závažného porušení zákona má právo prohlásit volbu člena za neplatnou, jestliže by touto volbou hrozila poručenci újma. Pakliže rozhodne o neplatnosti, tak nařídí novou volbu.¹⁰⁶ Pokud schůzi svolává soud, pak nejdříve zjišťuje osoby, které by se jí měly účastnit. Osoby blízké a přátelé zjišťuje ze spisu, dále dotazem na poručníka, taktéž poručenice, je-li způsobilý tyto osoby označit, a případně i dotazem na další osoby. Ačkoliv, pokud svolá schůzi poručník, pak je taktéž jejím organizátorem, pak to samé neplatí o soudu, ten se organizátorem nestane. Procesní mechanismy jsou dále dány do rukou účastníků.¹⁰⁷ Ne vždy se však podaří zajistit dostatečný počet osob, a to z různých důvodů. Může jít o nalezené dítě, kdy ani nevíme komu patří, odkud pochází apod. nebo není dán dostatečný zájem osob o výkon této funkce. A tedy v těchto případech je možné, aby působnost poručenské rady vykonávala jenom jedna osoba. O tom ale může rozhodnout jedině soud, který tuto osobu taktéž jmenuje do funkce.¹⁰⁸

Z této schůze je nutné pořídit zápis o volbě členů poručenské rady, která tvoří důkaz o volbě členů poručenské rady. V mnoha případech bude na ustanovující schůzi více osob, které budou hlasovat, a protože se rozhoduje většinou přítomných, nebude možné uspokojit přání všech. Nicméně osoby, které hlasovaly proti, mají možnost podat protest, který bude tvořit přílohu zápisu ze schůze. Protestem osoby vyjadřují námitky, které mají vůči rozhodnutí většiny. Buď je podán písemně, pak se stává přílohou zápisu, anebo ústně, pak je zahrnut v samotném zápisu. Pokud někdo podává protest je taktéž důležité odůvodnit, proč nesouhlasí s většinou. Po vyhotovení zápisu jej musí poručenská rada doručit poručníkovi a soudu. Ti sice nemají vliv na samotné ustanovení poručenské rady, avšak je nutné, aby se o této skutečnosti dozvěděli.¹⁰⁹

¹⁰⁵ SVOBODA, Karel. Perspektivy institutu opatrovnické rady. *Jurisprudence*, 2013. s. 19.

¹⁰⁶ PSUTKA, Jindřich. *Péče o jmění nezletilého dítěte*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. s. 303.

¹⁰⁷ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení III*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 159.

¹⁰⁸ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1458.

¹⁰⁹ Tamtéž s. 1446.

4.2.3 Právní úprava poručenské rady

Smyslem poručenské rady je především dohled nad řádným výkonem poručenské funkce v souladu se zájmy dítěte a pomoc poručníkovi při výkonu jeho funkce. K tomu je nadán celou řadou práv a povinností a v tomto směru se odchyluje od opatrovnické rady, neboť je funkce poručníka rozdílná od funkce opatrovníka. Lze říci, že některá ustanovení ve vztahu k poručenské radě budou použitelná, kdežto jiná pravděpodobně ne, protože jejich užití by značně modifikovalo obsah poručenství, a to zejména ve vztahu k péči o jmění dítěte.¹¹⁰ Existuje celá řada modifikací, jak by se tato úprava dala vykládat, nicméně já si myslím, že by se měla vykládat ve světle poručenství, neboť právě k poručníkovi je ustanovena. Samotný institut má své specifické postavení v právním řádu a tomu odpovídá i jeho obsah. Tedy ve svém důsledku by měla i poručenská rada odpovídat tomuto postavení. Obecně si myslím, že použitelná jsou, nicméně v nemálo detailech je nutné právní úpravu vykládat ve vztahu k poručenské radě jinak, než jak tomu je u opatrovnické rady. Co se týče vzniku, členství, usnášeníschopnosti, pak si myslím, že v tomto ohledu nebude problém použít úpravu opatrovnické rady, ale pokud jde o jednotlivá práva a povinnosti, pak bude nezbytné myslet právě na odlišnost poručenství a opatrovnictví.

4.2.4 Práva a povinnosti

Opatrovnická rada zasedá minimálně jednou ročně. Toto pravidlo je podle mého názoru běžně použitelné i na poručenskou radu. Co se však na tomto zasedání projednává, je něco trochu jiného. Zatímco opatrovnická rada projednává zprávu opatrovníka o jeho činnosti v záležitostech opatrovance, vyjadřuje se k soupisu jmění a vyúčtování jeho správy i k vyúčtování případné odměny opatrovníka pro správu jmění, tak poručník takové povinnosti ze zákona nemá. On sice každoročně předkládá zprávy, nicméně ne o výkonu jeho funkce, ale zprávy, které se týkají nezletilého, jsou to zprávy o osobě dítěte a o správě jeho jmění. Cílem tedy není zhodnotit výkon funkce poručníka, ale zhodnocení dítěte a jeho situace, i když nepřímou se lze tak dozvědět i o poručníkovi. Smyslem je zhodnocení vývoje dítěte a aby se případně přijala opatření, která povedou k nápravě, jako například změna školy apod. a nikoliv, jak vykonává poručník svou funkci. I poručníkovi může být však výjimečně přiznaná odměna za

¹¹⁰ PSUTKA, Jindřich. *Péče o jmění nezletilého dítěte*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 296.

správu jmění a to podle § 942 OZ ve spojení s § 951 odst. 2 OZ. Co se týče návrhu na zrušení poručenství, tak si myslím, že by se asi dalo navrhnout soudu, aby se zrušilo, nicméně konečné rozhodnutí je nutno ponechat na soudě. Avšak nelze k takovému závěru dojít v každém případě, neboť poručenství vzniká též na základě zákona a na základě zákona také zaniká.

Cílem poručenské rady není již, jak tomu bylo v minulosti, být poradním orgánem soudu. Ale má být poradním a konzultativním orgánem poručníka. V § 480 odst. 1 a odst. 2 OZ je vymezena řada okruhů, o kterých opatrovník nemůže dále rozhodnout bez opatrovnické rady. To tedy platí i pro poručníka. Příkladem lze uvést rozhodnutí o změně bydliště nebo zásah do integrity apod. Podle § 480 odst. 3 OZ může být rozšířen okruh otázek, o kterých nepřísluší opatrovníkovi, resp. poručníkovi později rozhodnout bez souhlasu poručenské rady. Poručenská rada musí o těchto otázkách přijmout rozhodnutí, aby mohl další kroky učinit samotný poručník. Avšak ačkoliv si okruh otázek, ke kterým je potřeba jejího rozhodnutí, mohou rozšířit, pak nemůže ale nikdy omezovat poručníka nad míru přiměřenou okolnostem. To souvisí s řádným výkonem poručníka. V mnoha směrech musí jednat rychle a bez zbytečných průtahů, aby vykonával svojí funkci řádně. Takové omezení by nebylo v souladu se zájmy poručenice.

4.2.5 Usnášeníschopnost

Každá opatrovnická rada musí mít minimálně 3 členy. Není důvodu, proč by tomu tak nemělo být i u poručenské rady. Zákon stanovuje jen minimální počet členů, nikoliv maximální, a je na ustanovující schůzi, kolik členů ve výsledku zvolí. Pokud jde o samotné přijímání rozhodnutí, tak rozhodnutí přijímají většinou za přítomnosti většiny. Pokud jsou 3, tak musí být vždy v plném počtu, aby se mohli rozhodnout. Jestliže je však členů více, pak je nezbytné, aby se sešla většina. Účast na schůzi členů je jejich právem a povinností. Pakliže se člen opakovaně nedostaví na jednání rady, může to být důvodem pro jeho odvolání anebo pokud ví, že se ji v budoucnu nebude moci dále účastnit, je na místě, aby ze své funkce odstoupil.¹¹¹ Členovi může jeho funkce zaniknout, v takovém případě bude muset být zvolen nový člen nebo nastoupí jeho náhradník. V případě, že se tak ale nestane bez zbytečného odkladu, je otázkou, zda bude moci přijímat rozhodnutí, nebo nikoliv. Na tuto otázku však zákon neposkytuje odpověď a nabízí se vícero řešení. Buď bude moci být usnášeníschopná, pokud je splněn minimální počet členů, anebo nebude, protože počet členů nebude odpovídat počtu, na kterém se shodli účastníci

¹¹¹ PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupné také z <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrq14zc443cl4zdamjsl44dsx3qmy2dona&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search#> [cit. dne 11. 10. 2023].

ustanovující schůze a v tomto důsledku by mohly přejít její pravomoci na soud podle § 482 odst. 2 OZ.¹¹² Myslím si, že pokud by počet členů klesl pod počet členů zvolených na ustanovující schůzi a zároveň neklesne pod zákonné minimum, bude přes to způsobilá přijímat rozhodnutí. Na jednu stranu je podle mě lepší ji tuto způsobilost ponechat, protože kdyby přešla její působnost na soud, tak to může průběh rozhodování poručníka jenom zpomalit a myslím si, že pořád budou členy osoby, které mají zájem o poručence a je podle mého názoru přínosnější, aby tyto osoby, které poručence znají lépe než soud, rozhodly samy.

4.2.6 Zasedání

Minimální četnost zasedání je dána zákonem, a to jednou ročně, nicméně je nezbytné zmínit, že zasedání by se měla konat tak často, jak to vyžadují potřeby a zájmy dítěte i poručníka. Zasedání může svolat poručník a předseda. Případně i kterýkoli jiný člen rady, ale to jenom v případě, že ji nesvolá poručník ani předseda tak, aby mohla zasednout nejpozději do jednoho roku od posledního konání. Zasedání může svolat i soud na návrh osoby, která osvědčí vážný zájem o poručence.¹¹³ Smysl v zákonem stanoveném zasedání minimálně jednou ročně vidím v tom, že minimálně jednou za rok poručník musí vypracovat zprávu o poručenci. Navíc tím, že jde o dítě, pak jako takové ve svém vývoji postupuje a každý rok se vyvíjí a s ním i jeho potřeby, a proto je nezbytné na ně minimálně jednou ročně upozornit. Sice zákon stanoví, že má zasedání konat minimálně jednou ročně, v realitě je ale nezbytné vícekrát zasedat. Četnost může být nastavena různě, například jednou za půl roku nebo *ad hoc* k jednotlivým právním jednáním. Nikdy však nesmí brzdit výkon funkce poručníka, právě proto má poručník právo navrhnout odvolání jednotlivých členů, případně celé poručenské rady. A druhým směrem může zase poručenská rada navrhnout odvolání poručníka, pokud jsou zjištěny nedostatky ve výkonu jeho funkce v souvislosti s povinnostmi vůči poručenské radě.¹¹⁴ Smyslem je zajistit fungující celek, ne dvě samostatné jednotky.

Při každém zasedání se vytváří zápis. Jeho obsahem je mimo zákonné náležitosti jako jsou místo konání, jména a příjmení zúčastněných osob, vyjma členů poručenské rady, obsah přijatých rozhodnutí, vznesené protesty a jméno a příjmení osoby zapisovatele. Také obsahuje informace o tom, kdo a jak hlasoval. Pokud tam není uvedeno, kdo a jak hlasoval, pak se má za to, že hlasovali všichni pro. Z každého zápisu musí být patrné, jak bylo rozhodnuto, protože na

¹¹² SVOBODA, Karel. Perspektivy institutu opatrovnické rady. *Jurisprudence*, 2013, s. 19.

¹¹³ PSUTKA, Jindřich. *Péče o jmění nezletilého dítěte*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 307.

¹¹⁴ PSUTKA, Jindřich. *Péče o jmění nezletilého dítěte*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 305.

základě informací vyplývajících ze zápisu jednají další osoby. Tento dokument je pak předán poručníkovi, soudu a předsedovi poručenské rady, a to z toho důvodu, že je zdrojem informací.¹¹⁵

Návrh na zrušení rozhodnutí poručenské rady může podat člen, který nehlasoval pro přijetí návrhu, poručník, případně i poručenec, v závislosti na jeho rozumové a mravní vyspělosti. Je nezbytné dodržet lhůtu 15 dnů od přijetí a v této lhůtě tedy pořádat soud, aby rozhodl o zrušení. Lhůta je hmotněprávní, a proto musí být nejpozději 15. den návrh podán soudu. Důvodem pro zrušení rozhodnutí je skutečnost, že bylo rozhodnutí vydáno v rozporu se zákonem. Příkladem toho je situace, kdy poručenská rada rozhodne o záležitosti, která nespadá do její působnosti. Rozpor se zákonem je rovněž shledán v situaci, kdy rozhodnutí poručenské rady není v souladu se zájmy poručenec. Důvodů tedy může být relativně mnoho. A pokud soud dojde k závěru, že rozhodnutí je v rozporu se zákonem, pak sám takové rozhodnutí nahradí. Do doby, než soud dojde k závěru, zda je nebo není na místě rozhodnutí zrušit, tak předmětné rozhodnutí poručenské rady nenabude právní účinky.¹¹⁶ Cílem těchto ustanovení je ochrana poručenec i poručníka, který pokud není přesvědčen, že je rozhodnutí poručenské rady v souladu se zákonem nebo zájmy poručenec, nemusí se jím řídit a má prostor pro to, aby byla sjednána náprava.

4.2.7 Ingerence soudu

Soud především zvažuje, zda je ustanovení poručenské rady v souladu se zájmy poručenec. V tomto ohledu je opravdu nezbytné, aby ustanovení soud řádně zvážil, neboť dítěti později nezbyvá nic jiného než čekat na porušení práv poručenskou radou, aby se mohl domáhat ochrany proti poručenské radě, protože nemá žádné prostředky, které by ho nebo některého z členů preventivně chránily před rozhodnutími poručenské rady, se kterými nesouhlasí. V některých případech totiž může být někdo, kdo bude zbytečně prodlužovat rozhodování rady a v tomto směru nebude naplněn zájem dítěte, dokonce mohou být jeho zájmy poškozeny.¹¹⁷ Proto se podle mého názoru v praxi tolik nevyskytují, jde o relativně komplikovaný orgán, soud bude muset zvažovat nejen samotnou existenci poručenské rady, ale jednotlivé členy. Ostatně si myslím, že u významných rozhodnutí je poručenec chráněn pomocí ustanovení, která ukládají

¹¹⁵ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1451.

¹¹⁶ PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupné také z <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrql4zc443cl4zdamjls144dsx3qmy2dqmi#> [cit. dne 11. 10. 2023].

¹¹⁷ PSUTKA, Jindřich. *Péče o jmění nezletilého dítěte*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 305.

povinnost poručníkovi předkládat soudu ke schválení jeho rozhodnutí o nikoliv běžné záležitosti poručence a tato ochrana mi přijde dostatečná.

4.2.8 Členství v poručenské radě

Jestliže je zvažováno ustanovení poručenské rady, je vedle zvažování vzniku taktéž nezbytné vybrat správné osoby, které budou členy. Mělo by jít z mého pohledu o správné osoby, které budou dbát ochrany zájmů nezletilého. Tento zájem by měl být dlouhodobý a vážný, který bude schopna projevovat i do budoucna. Smyslem výběru vhodných osob je, aby poručenská rada řádně fungovala, pokud už má být ustanovena. Těmito osobami budou zejména ty, které nezletilého dobře znají. Už z tohoto požadavku je vhodné, aby měly možnost se stýkat s nezletilým, aby řádně zjišťovali jeho potřeby a zájmy.¹¹⁸ I s tímto požadavkem se setkáváme u opatrovnické rady. Z ustanovení o členství dále vyplývá, že opatrovník potažmo ani poručník nemůže být z povahy věci členem této rady, neboť je jeho poradním a konzultativním orgánem.¹¹⁹ V obou případech může být členem také právnická osoba, pokud osvědčí tento dlouhodobý vážný zájem. Pokud jde o fyzické osoby, tak OZ dále nestanoví bližší požadavky jako je například svéprávnost apod. Platí ovšem pro všechny, že se nemůže stát členem osoba, která by byla ve střetu zájmů s nezletilým.

Podle mého názoru je vhodné, aby se členem poručenské rady mohla stát jenom osoba, která se může stát poručníkem. Myslím si, že jenom tyto osoby budou schopny správně hájit zájmy nezletilého a být řádnou podporou poručníka. Na druhou stranu by bylo možná účelné, aby osoby, které se z jakéhokoliv důvodu nemohly stát poručníkem, mohly stát členy poručenské rady a alespoň tímto způsobem se podílet na hájení zájmů nezletilého.

Každá poručenská rada by měla mít minimálně 3 členy. Avšak ne vždy se podaří tyto členy sehnat. Pokud by tedy nebylo možné sestavit tří člennou radu, zákon umožňuje, aby byla jednočlenná. Soud však ustanoví jednočlennou poručenskou radu jen za určitých okolností, a to pokud nelze zřídit radu pro nezájem osob, které by měly být svolány, aby vůbec rada mohla vzniknout nebo z jiných podobných důvodů. Pokud pak někdo z osob, které mají zájem na tom, aby rada vznikla podá návrh soudu, aby vznikla alespoň jednočlenná, tak pak soud tuto

¹¹⁸ PSUTKA, Jindřich. *Péče o jmění nezletilého dítěte*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 305.

¹¹⁹ PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupné také z <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrq14zc443cl4zdamjsl44dsx3qmy2domy&refSource=toc#> [cit. dne 8. 10. 2023].

skutečnost zvaží a pokud rozhodne ve prospěch tohoto návrhu, pak taktéž rovnou jmenuje jediného člena. Těchto osob musí být minimálně 5, aby ze svého středu mohly ustanovit minimálně 3 členy. Jde o výjimku, nikoliv pravidlo, a proto § 482 OZ, který upravuje jednočlennou opatrovnickou radu je nutno vykládat restriktivně. Zákon sice stanovuje, že ji je možné ustanovit také z jiných důvodů, než pro nedostatek osob, které by byly svolány, ale tyto důvody musí být podobné. Jinými slovy, důvodem není prohlášení volby člena za neplatnou, protože v takovém případě je na soudu, aby bez zbytečného odkladu nařídil volbu novou. Tento výklad vyslovil Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 30 Cdo 818/2017. Myslím si, že jednočlenná rada je výjimkou a měla by se ustanovovat jen v případech, kdy opravdu není více osob, které by se staly členy. Jedna osoba si nemůže podle mého názoru vyžadovat vznik jednočlenné poručenské rady jenom proto, že by v ní chtěla být sama. Myslím si, že cílem tohoto ustanovení nebylo vytvořit speciální radu, kterou je možné ustanovit, pokud by někdo chtěl, ale pomoci i osobám, které by opravdu tolik osob, které by chtěly chránit jejich zájmy, neměly. Dle mého názoru nikomu nemůže být upřena širší ochrana práv jenom proto, že kolem sebe nemá dostatek osob blízkých a přátel.

4.2.8.1 Právnícká osoba jako člen

Je otázkou, zda by mohla právnícká osoba být osobou blízkou dítěti, což je požadavek, na kterém je nezbytné ve vztahu k poručenské radě trvat, aby byl naplněn předpoklad zájmu nezletilého. V jistých směrech se dá předpokládat, že i právnícké osoby, ačkoliv již ze své podstaty osobou blízkou nebo přítelem být nemohou, tak mohou úspěšně pomáhat a vyvíjet dlouhodobé zájmy o nezletilé.

Podstatný je samozřejmě dlouhodobý zájem, mimo to však OZ vyjmenovává další podmínky, které je třeba splnit, aby se právnícká osoba stala členem. Podle § 484 odst. 1 OZ jsou právnícké osoby, jejichž hlavní činnost spočívá v péči o osoby se zdravotním postižením a ochraně jejich zájmů, oprávněny navrhnout, aby byla svolána schůze k ustavení opatrovnické rady. Dále je jí rovněž umožněno, aby se stala členem opatrovnické rady, jestliže působí v České republice nepřetržitě alespoň 3 roky a byla s opatrovancem ve spojení alespoň 3 měsíce v pravidelném spojení. Mimo to má taktéž právo účastnit se zasedání, ustanovující schůze, navrhnout soudu, aby rozhodnutí opatrovnické rady zrušil a nahradil je svým rozhodnutím. Sice je podstatné si uvědomit, že právnícké osoby, které působí v péči o zdravotně postižené osoby jsou jiné než ty, které poskytují pomoc osobám nezletilým, ale i toto ustanovení lze použít i ve

vztahu k poručenské radě.¹²⁰ V občanském zákoníku se hovoří o právu být členem opatrovnické rady, a nikoliv o právu být zvolen do opatrovnické rady. Existují-li pochybnosti o naplnění předpokladů pro vznik jejího členství, soud deklaratorně rozhodne na návrh poručníka, osoby, která má právo volby člena poručenské rady nebo samotné právnické osoby. Právnická osoba může a nemusí své právo realizovat, pokud ho však realizovat chce, tak tak učiní jednostranným právním jednáním. Právnická osoba se stane členem poručenské rady pouhým oznámením radě, poručníkovi, poručenci a poručenskému soudu, že svého práva využívá. Tímto je právnickým osobám poskytnuto specifické privilegované postavení, protože zákon blíže nspecifikuje, jakým způsobem a kdy přesně jej mohou uplatnit. V tomto okamžiku, kdy tedy projeví vůli vůči radě a dalším osobám, stává se členem.¹²¹ Pokud ovšem zanedbává své povinnosti, můžou ji být její přiznaná práva odňata. Takový krok může navrhnou poručník, poručenec nebo jiný člen poručenské rady.¹²² Tímto způsobem jsou zachována práva ostatních členů, poručníka a poručenec na vyloučení nefunkčního člena, který se jím stal pouze jednostranně. Myslím si, že není na škodu, aby byla právnická osoba sama členem poručenské rady. Sice by se mohlo zdát, že existence členství poručenské rady mohla být relativně komplikovaná, ale na druhou stranu si myslím, že takové komplikace převáží zájem dítěte. Přece jen jsou právnické osoby složeny z profesionálů a sice by tam mohlo chybět to osobní pouto, protože jde o fiktivní osobu bez vlastní vůle, reálně si ale myslím, že lze vytvořit s členy takové právnické osoby.

4.2.9 Zánik funkce člena

Jeli osoba zvolena do funkce člena poručenské rady, pak je zvolena na dobu neurčitou. Jde o funkci dobrovolnou, stejně jako funkce poručníka a nikdo nemůže být nucen, aby ji vykonával přesto, že nechce. Dalším způsobem, jak by mohlo zaniknout členství je rozhodnutí o neplatnosti volby člena poručenské rady, odvolání a mimo to taktéž smrtí člena. Po zániku funkce člena nedochází ke zrušení celé poručenské rady, ani konečnému zániku jeho místa. Poručník anebo předseda poručenské rady musí realizovat bez zbytečného odkladu volbu nového člena. Pokud však byli předem zvoleni náhradníci ustanovující schůzi, nebude volba nového člena potřebná. V této situaci, jestliže poručník nebo předseda poručenské rady nesvolají schůzi

¹²⁰ PSUSTKA, Jindřich. *Péče o jmění nezletilého dítěte*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 305.

¹²¹ SVOBODA, Karel. Perspektivy institutu opatrovnické rady. *Jurisprudence*, 2013 s. 21.

¹²² PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupné také z <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrql4zc443cl4zdamjsl44dsx3qmy2dqna&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search-facets#> [cit. dne 9. 10. 2023].

bez zbytečného odkladu, nařídí ji soud.¹²³ Různé návrhy směřující k zániku členství v poručenské radě mohou podávat různé osoby, nikdy to však nemůže být poručenská rada jako taková, neboť nemá procesní způsobilost.

4.2.9.1 Neplatnost volby

Rozhodnout o neplatnosti volby člena poručenské rady náleží výhradně soudu. Jakmile toto rozhodnutí nabyde právní moci, tak soud to musí nařídit novou volbu, a to bez zbytečného odkladu. Návrh na vydání tohoto rozhodnutí může podat poručník nebo jakákoliv jiná osoba, která je oprávněna k účasti na schůzi, která je svolána k volbě členů. Avšak řízení lze zahájit i bez návrhu, z čehož vyplývá, že pokud návrh podá osoba neoprávněná a soud usoudí z podkladů předložených navrhovatelem anebo ze spisu, že by mohly být splněny předpoklady pro rozhodnutí o neplatnosti volby, pak tento návrh nezamítne a meritorně rozhodne.¹²⁴ Tímto je zachována širší ochrana poručence, neboť se neomezuje jen na osoby, které jsou osobami blízkými, přáteli nebo na samotného poručence. I tímto způsobem tedy je možné, aby se poručence a jeho zájmů zastala i osoba, která touto osobou není nebo nemohla být z různých důvodů. Důvodem prohlášení volby za neplatnou může být jediné fakt, že došlo k takovému porušení zákona, v jehož důsledku hrozí poručenci újma. V zákoně není stanoven přesný výčet důvodů, které budou mít za následek prohlášení neplatnosti volby, avšak bude vždy na zvážení soudu, co bude takovým důvodem. V každém případě však musí jít o protiprávní jednání značné intenzity, které v důsledku nemusí přímo způsobit újmu poručenci, ale poručenci újma hrozí. Příkladem lze uvést situaci, kdy by se například členem stala osoba, která stojí mimo okruh osob, jež se mohou účastnit schůze. Tedy zvolena bude osoba, která není ani příbuzným, ani přítelem a nepůjde ani o právnickou osobu, jež by mohla být zvolena členem. Soud o neplatnosti volby rozhodne usnesením, tímto ale tento proces nekončí, neboť také musí bez zbytečného odkladu nařídit novou volbu člena, a to svoláním ustanovující schůze. Rovněž je myšleno na situace, kdy hrozba bude bezprostřední a nebude možné vyčkat na rozhodnutí soudu, v takovém případě může soud po zahájení řízení pozastavit výkon práv člena, a to až do okamžiku rozhodnutí o neplatnosti volby.¹²⁵

¹²³ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1447.

¹²⁴ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení III*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 159.

¹²⁵ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1447.

4.2.9.2 Odvolání člena

Odvolání je sankčním opatřením, které vede k zániku funkce člena poručenské rady. Pro vznik funkce jsou dány jisté předpoklady. Zájmem poručence je, aby měl fungující poručenskou radu a aby v ní jednotliví členové vykonávali svoje povinnosti řádně. Každý člen musí osvědčit dlouhodobý zájem o nezletilého. Pakliže ho již nemá, tak je nezbytné jej z funkce odvolat. Soud odvolá člena na návrh poručníka, nebo kterékoliv z osob oprávněných k účasti na schůzi, kde se členové volí či z vlastního podnětu. Důvodem pro odvoláním je skutečnost, že člen závažně nebo opakovaně porušuje své povinnosti, ztratí-li zájem o poručence anebo se jeho zájmy opakovaně ocitnou v rozporu se zájmy poručence. Opět platí, že tím, že lze odvolat člena i bez návrhu, tak pokud návrh podá osoba mimo výše zmíněné oprávněné osoby, tak soud situaci zváží a pokud řízení nezastaví a bude mít za to, že by mohly být splněny předpoklady pro odvolání, pak člena odvolá.¹²⁶ Příkladem závažného porušení povinností je spáchání trestného činu, který souvisí s činností člena poručenské rady apod. Pokud by se dopustil jiného porušení povinností, které je méně závažné, tak se tak musí stát opakovaně, aby mohlo dojít k odvolání. Na rozdíl od prohlášení volby za neplatnou nemusí hrozit újma poručenci v důsledku porušení povinností. Nicméně i v tomto případě může dojít k pozastavení výkonu práv do rozhodnutí o odvolání, pakliže to bude soud považovat za nezbytné a vzhledem k okolnostem nebude rozumné čekat na rozhodnutí ve věci samé.¹²⁷

4.2.9.3 Odstoupení

Jak jsem psala již výše, funkce člena poručenské rady je zcela dobrovolná, nikdo nemůže být nucen v ní setrvat, a proto je každý člen oprávněn ze své funkce odstoupit. Může tak učinit v libovolné formě, nicméně je podle zákona nezbytné dodržet písemnou formu oznámení poručníkovi a soudu.¹²⁸ Účinky odstoupení nastanou v okamžiku doručení. Myslím si, že kdyby měl funkci člena poručenské rady zastávat někdo, kdo to dělat nechce, tak by nikdy nebyly řádně hájeny zájmy poručence, což je zde prvořadé, ne naopak mít za každou cenu někoho, kdo by funkci vykonával.

¹²⁶ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení III*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 159.

¹²⁷ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1449.

¹²⁸ PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupné také z <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrql4zc443cl4zdamjsl44dsx3qmy2dony&groupIndex=1&rowIndex=1&refSource=search> [cit. dne 10. 10. 2023].

5 Právní úprava poručenství ve Francii

Poručenství je institut, který je taktéž používán ve Francii. Smyslem je zajištění ochrany nezletilým dětem, které se ocitly bez rodičů, kteří by vykonávali rodičovskou odpovědnost. Právní úprava je zakotvena v Code civil v knize I, Osoby, hlavě X, Nezletilí, poručenství a emancipace, kapitole II, Poručenství, konkrétně je právní úprava zřízení a zániku upravena v čl. 390 až 413.

5.1 Vznik funkce

Podle čl. 390 Code civil je nezletilému ustanoven poručník za předpokladu, že otec i matka zemřeli, nebo byli zbaveni rodičovské odpovědnosti, dítěti, jehož rodičovství nebylo určeno. V situaci, kdy se k dítě ocitne v jedné z výše uvedených situací, pak podle čl. 391 Code civil může soud kdykoli ze závažných důvodů rozhodnout o ustanovení poručníka. Činí tak buď na návrh nebo z vlastního podnětu. Návrh ale nemůže podat kdokoliv. K tomu jsou oprávněny osoby příbuzné, osoba blízká anebo státní zástupce. A pokud se nejedná o naléhavý případ, nemůže rozhodnout dříve, než vyslechne zákonného zástupce anebo si jej alespoň nepředvolá. Zákonný zástupce nesmí až do chvíle, než bude pravomocně rozhodnuto, činit za nezletilého právní jednání.

5.1.1 Obsah institutu poručenství

Organizaci a obsah poručenství jsou upravena v čl. 394 až 413 Code civil. Na rozdíl od vzniku poručenství, se v rámci organizace již setkáváme s většími rozdíly oproti české právní úpravě, ke kterým se dostanu níže. Již v samotném čl. 394 Code civil je zakotveno, že poručenství, ochrana dětí jsou veřejnou povinností. Stanovuje taktéž, že je to povinností rodiny a společnosti. Rozhodující roli v rámci ustanovení poručení, kontroly výkonu jeho funkce nemá však soud, jako v našem právním řádu, nýbrž rodinná rada.

5.1.2 Rodinná rada

Podle českého právního řádu má rozhodující postavení soud, který ustanovuje a jmenuje poručníka do jeho funkce. Má na starost mimo jiné taktéž výběr vhodné osoby, čímž jeho práva

a povinnosti nekončí. Soudu je poručník ze své funkce odpovědný a schvaluje poručníkově rozhodnutí v nikoli běžných záležitostech. Naproti tomu ve Francii obdobné postavení má rodinná rada, která je obligatorním institutem. Rodinnou radu svolává soud bez zbytečného odkladu poté, co zřídí poručenství.¹²⁹ Podle čl. 399 Code civil jmenuje soud na dobu trvání poručenství členy rodinné rady, která má minimálně 4 členy, včetně poručníka a dozorčího poručníka. Tyto členy vybírá soud v souladu se zájmy nezletilého a po zvážení jejich vhodnosti, jejich obvyklého vztahu k otci a matce nezletilého, citových vazeb k nezletilému a jejich dostupnosti. Soud vybírá osoby tak, aby byly zastoupeny strana otce a matky. Každá rodinná rada má předsedu, kterého však nevolí ze svého středu, jak by se mohlo zdát, nýbrž jím je soudce, který má taktéž rozhodující hlas v případě rovnosti hlasů. Má celou řadu práv a povinností, neboť je to právě ona, kdo vybírá poručníka, kdo uděluje souhlas s jeho rozhodnutím při správě jmění a kdo ho může odvolat z výkonu jeho funkce. Jestliže však není možné ustanovit poručenství rodinnou radou, pak bude poručenství prohlášeno za volné. To znamená, že soud postoupí případ orgánu sociálně-právní ochrany dětí a poručenství bude zrušeno, jakmile může být dítě přijato jako svěřenec státu.¹³⁰

5.1.3 Poručník

Podle čl. 396 Code civil nemůžou být určité osoby poručníkem. Příkladem mohu uvést nezletilého, který není osamostatněn, pokud není otcem nebo matkou poručenice, nebo například osoba, která byla zbavena rodičovské odpovědnosti. Nicméně zákon dále nestanoví další požadavky na osobu poručníka vyjma tohoto negativního výčtu. Myslím si, že tomu je tak proto, že poručníka jmenuje rodinná rada, na jejíž jednotlivé členy nároky stanovené jsou. Tím, že jde o osoby poručenci blízké, je právě na nich, jaká kritéria vhodnosti si stanoví, protože se dá předpokládat, že to příbuzní jsou ti, kdo vědí, co je pro poručenice nejlepší, avšak v úvahu musí především brát zdravotní stav a osobní vlastnosti.¹³¹

Jak již bylo výše zmíněno, poručníka jmenuje rodinná rada. Avšak podle čl. 403 Code civil má rodič právo určit osobu, která se má stát poručníkem. Může tak určit pomocí závěti nebo prohlášení před notářem, tedy formou veřejné listiny. Toto rozhodnutí rodiče je závazné pro

¹²⁹ FIDRMUCOVÁ, Anna. *Poručenství a jiné formy péče o dítě*. Academic papers. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-557-6. s. 46.

¹³⁰ Code civil, ve znění pozdějších předpisů, čl. 411.

¹³¹ FIDRMUCOVÁ, Anna. *Poručenství a jiné formy péče o dítě*. Academic papers. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-557-6. s. 48.

rodinnou radu, ledaže zájem nezletilého vyžaduje, aby bylo zrušeno. Tato osoba však není povinna poručenství přijmout.

Mezi jeho povinnosti patří péče o nezletilého, zastupuje jej ve všech záležitostech vyjma těch, kdy zákon nebo zvyklosti opravňují nezletilého jednat samostatně, a spravuje jeho majetek. Poručníkovi je taktéž ustanoven náhradník, kterého jmenuje rada ze svých členů. Funkce náhradníka zaniká nejpozději společně s funkcí poručníka.¹³² Mimo jiné je rovněž jmenován dozorčí poručník, který dohlíží na výkon poručníka, zastupuje nezletilého pokud, je poručník ve střetu zájmů s nezletilým. Poručník je povinen konzultovat své důležité kroky ještě před tím, než je učiní. Je však nejen konzultativním orgánem, ale také dohlížejícím.¹³³

Je-li rada přesvědčena o tom, že řádnému výkonu poručenství, je nezbytné jmenovat více poručníků s ohledem na situaci nezletilého, schopnosti dotčených osob a rozsah majetku. Buď budou jmenováni k výkonu poručenství společně, anebo mohou rozdělit povinnosti mezi jednotlivé poručníky.¹³⁴ Nemyslím si, že je vhodné, aby dítě mělo jen tak více poručníků, pokud nejde o osoby, které nejsou ve vztahu, ať už manželském nebo spolu pouze žijí. K takovému rozhodnutí by měla rada přistoupit jen v odůvodněných případech a zvážit všechny výhody a nevýhody, které by takové rozhodnutí mělo přinést.

5.1.4 Zánik funkce poručníka

V rámci výkonu své funkce, je poručník odpovědný. Odpovědnost má vůči rodinné radě, která ho jmenuje a která má právo jej taktéž odvolat. Mimo to může taktéž jeho funkce zaniknout jeho smrtí nebo smrtí dítěte, uznáním rodičovství dítěte alespoň jedním z rodičů,¹³⁵ jakmile se nezletilý stane osobou emancipovanou nebo dosáhne zletilosti.¹³⁶ Poručenský úřad může být odňat z důvodu nezpůsobilosti, nedbalosti, nesprávného jednání nebo podvodu osoby. Stejně tak bude odňat v případě, že střet zájmů bude bránit poručníkovi vykonávat jej v nejlepším zájmu nezletilého nebo za situace, že nastane významná změna u poručníka. O tomto odnětí bude rozhodovat rodinná rada.¹³⁷ Po celou dobu výkonu poručenství je poručník pod drobnohledem rodinné rady a dozorčího poručníka. Ti mají zase ve vztahu k němu vykonávat své funkce tak, aby jeho fungování bylo řádné, aby vykonával svou funkci v nejlepším zájmu nezletilého.

¹³² Code civil, ve znění pozdějších předpisů, čl. 409.

¹³³ Code civil, ve znění pozdějších předpisů, čl. 410.

¹³⁴ Code civil, ve znění pozdějších předpisů, čl. 405.

¹³⁵ Code civil, ve znění pozdějších předpisů, čl. 392.

¹³⁶ Code civil, ve znění pozdějších předpisů, čl. 393.

¹³⁷ Code civil, ve znění pozdějších předpisů čl. 396.

5.2 Srovnání francouzské a české právní úpravy

Právní ochrana dětí je veřejnou povinností, to platí jak v České republice, tak i ve Francii. Je povinností na státu a na jeho orgánech, aby se o děti, které se ocitly bez rodičovské odpovědnosti, postaral. Česká právní úprava sice v rámci ustanovení poručníka dává přednost příbuznému, nicméně jak již bylo výše řečeno, jde spíše o morální apel než o povinnost. Poručenství ve Francii je upraveno odlišně. Podle francouzské právní úpravy jde především o povinnost širší rodiny.

Český právní řád nezná rodinnou radu, avšak obdobou by mohla být poručenská rada, která však není obligatorním orgánem, nýbrž fakultativním. Není povinností rodiny a blízkých osob se spojit a společně se podílet na poručenství nezletilého, nicméně tato možnost jim je poskytnuta. A přestože by se dalo je k sobě přirovnat, tak samotné fungování a jejich smysl je rozdílný. Poručenská rada je fakultativní konzultativní orgán, který má pomoci poručníkovi, avšak roli soudu nevyklučuje. Soud nadále je orgánem, kterému je poručník ze své funkce odpovědný, který ustanovuje poručníka a spolurozhoduje o otázkách v nikoli běžných záležitostech. Oproti tomu rodinná rada má širší působnost. Jde o obligatorní orgán, kde musí být zastoupeny strana matky i otce, ti pak volí poručníka, který je ze své funkce odpovědný právě radě. Soud pouze svolává tuto radu a pak již tolik do poručenství nezasahuje v porovnání s českými soudy. Myslím si, že každá právní úprava má své pro a proti. Zůstává tedy otázkou, která z nich funguje lépe.

Dle mého názoru, že je vhodnější česká právní úprava poručenství. V mnohých případech děti, které potřebují poručníka, pocházejí z celkově nefunkčních rodin a dětem může jenom prospět, když se z takové rodiny dostanou. Pokud podle českého právního řádu se bude chtít příbuzný postarat o nezletilého, pak má dokonce přednost před ostatními zájemci. Na druhou stranu někdy příbuzní odmítají poručenství jenom proto, že jsou přesvědčeni o tom, že toho mají moc, ale ve skutečnosti to tak není a dítě zbytečně ztrácí kontakt se svojí biologickou rodinou. I tak ale musím dojít k závěru, kdy se přikláním spíše k české právní úpravě poručenství oproti francouzské, protože je, podle mého názoru, pořád pro dítě přínosnější, aby se o něj staral někdo, kdo o to má zájem, přičemž stejně to vidím i u poručenské rady. Pokud by se rodinní příslušníci chtěli více podílet zastupování a nezletilého, je jim tato možnost ponechána. A myslím si, že funkci vykoná mnohem lépe osoba, která projevuje zájem než osoba, která tak činí jenom proto, že musí.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala rodičovskou odpovědností, historií poručenství, aktuální právní úpravou poručenství a poručenské rady a právní úpravě poručenství podle Code civil. V rámci rodičovské odpovědnosti jsem vymezila jednotlivá práva a povinnosti rodičovské odpovědnosti, jaký je jejich smysl a aktuální právní úpravu. Tímto jsem se zabývala, protože v rámci poručenství přecházejí práva a povinnosti rodičů, jež jsou obsahem rodičovské odpovědnosti, na poručníka, který je vykonává namísto rodičů. Proto jsem se rovněž zabývala situacemi, kdy jsou v této oblasti rodiče omezeni anebo zbaveni, nebo jim je pozastaven výkon rodičovské odpovědnosti, co to znamená a o čem soud musí dále rozhodnout.

Po vymezení základních pojmů jsem přešla k popisu poručenství v rámci Římské říše a dílčích kodifikací v průběhu let. Není překvapením, že Římská říše s institutem poručenství samozřejmě pracovala. Poručníka zprvu potřebovali nejen děti, ale i ženy, což se časem změnilo. Smysl byl především pomoci nezletilému a ženě, kteří neměli otce nebo manžela, jež by nad nimi vykonával moc a tedy právně je zastupoval.

Římské právo dalo základ pro následné kodifikace. Později jsme se mohli setkat s právní úpravou poručenství v meziobdobí od římského práva do přijetí ABGB. I v tomto období se pracovalo s institutem poručenství, nicméně poručenství nebylo dlouhou dobu definováno. To se změnilo až zákoníkem Pavla Kristiána z Koldína, který ve svém zákoníku poručenství definoval. V těchto letech byl poručník ustanoven dětem, které si kvůli svému věku nemohly samy obstarat své záležitosti, ani se chránit. A tedy i v tomto období bylo myšleno na děti, které neměly rodiče, jež by se o ně po této stránce postarali.

Dále to byl Všeobecný občanský zákoník, který obsahoval poručenství a upravoval práva a povinnosti poručníka. Mimo to ABGB zmínilo poprvé poručenskou radu, která byla později podrobněji upravena císařským nařízením č. 276/1914 Ř. z., dané dne 12. října 1914, jímž se vydává částečná novela k obecnému zákoníku občanskému. Podle této právní úpravy ale nebyla poručenská rada pomocným orgánem poručníka, nýbrž soudu, s čímž jsou spojeny další odlišnosti od aktuální právní úpravy.

Pozdější právní úprava, která ABGB v této oblasti nahradila byl zákon o právu rodinném, a ten byl později nahrazen zákonem o rodině. Sice bylo myšleno na děti, kterým zemřeli rodiče nebo se stali nezpůsobilými vykonávat práva a povinnosti, jež měli vůči dětem, ale těmto dětem nebyl ustanoven poručník, nýbrž opatrovník. To ale neznamená, že obsahem opatrovnictví byla stejná práva a povinnosti, jako jsou dnes. V době platnosti a účinnosti těchto zákonů byl obsah poručenství překlenut do opatrovnictví.

V rámci platné právní úpravy jsem zkoumala poručenství, konkrétně důvody vzniku, práva a povinnosti poručníků, kdo se může stát poručníkem a kdy funkce zaniká.

Po vymezení výše uvedeného jsem pokračovala k poručenské radě, jejíž vymezení a právní úprava je složitější. Poručenská rada v aktuálním občanském zákoníku zmíněna pouze v § 3022 odst. 2 OZ. Samotná úprava je podle mého názoru problematická, neboť odkazuje na opatrovnickou radu a její vymezení, přičemž opatrovnictví je rozdílný institut od poručenství a nemyslím si, že lze dále použít všechna ustanovení o opatrovnické radě na poručenskou radu. Při použití právní úpravy je nezbytné šetřit institutu poručenství a jeho smyslu. K tématu poručenské rady se moc nevyjadřuje odborná literatura ani judikatura. Proto jsem přistoupila k samotné aplikaci a zhodnocení, která ustanovení o opatrovnické radě lze a která nelze použít.

Poručenství je využívaným institutem, neboť existuje mnoho dětí, jejichž rodiče byli zbaveni rodičovské odpovědnosti, nebo jim byla omezena, či pozastavena, nebo jim rodiče zemřeli. Poručník musí být ustanoven vždy, ale poručenská rada je fakultativním orgánem a není ustanovována často. Nemyslím si, že by to bylo samotnou právní úpravou, ale je tomu tak podle mého názoru z prostého důvodu, že není potřeba poručenskou radu ustanovovat. Sama poručenská rada má být pomocným a konzultativním orgánem poručníka. Má tímto být poskytnuta širší ochrana zájmů nezletilého. Avšak poručník vždy potřebuje souhlas soudu v nikoli běžných záležitostech, ať už jsou nebo nejsou majetkové povahy, zodpovídá se ze své funkce soudu a soudu poskytuje průběžné informace. Tedy ochrana je poskytnuta soudem. Nemyslím si, že by soud přímo nahrazoval poručenskou radu, ale vzhledem k právům a povinnostem, které má poručník vůči soudu, se může jevit zbytečné navíc ustanovovat poručenskou radu. Na druhou stranu, kdyby se poupravila právní úprava a poručenská rada by byla vymezena samostatně, tak by mohlo poručenství s poručenskou radou fungovat lépe. České soudy jsou v současné době přehlceny a myslím si, že kdyby se například v rámci poručenství změnila právní úprava, kterou by se přenesla některá práva a povinnosti na poručenskou radu, pokud by byla ustanovena, tak by soudy měly více prostoru se soustředit na jiné případy. K tomu by ale bylo potřeba upravit aktuální právní řád, který by stanovil jasná pravidla pro vznik, práva a povinnosti, která by poručenská rada měla. Mimo výše zmíněné si rovněž myslím, že jakmile by se část pravomocí přenesla na poručenskou radu, tak by mohlo dojít k naplnění nejlepšího zájmu dítěte, neboť se poručenská rada skládá z osob dítěti blízkých. Myslím si, že tyto osoby se s dítětem znají lépe než soud, znají jeho zájmy, potřeby, protože s ním jsou v kontaktu.

Ve Francii funguje poručenství na podobném principu, není-li rodič, který by se o svého potomka staral, bude muset mít poručníka. Samotné fungování poručenství je ale rozdílné. Podle francouzské právní úpravy má rozhodující postavení rodinná rada. Tu bychom mohli přirovnat

k poručenské radě, ale na rozdíl od ní je obligatorním orgánem. A jde právě o příklad toho, kdy někdo jiný než soud, má rozhodující vliv nejen na jmenování poručníka, ale také jeho rozhodování.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

- BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 2., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2013. ISBN 978-80-87455-17-3
- ELIÁŠ, Josef. *Zákon o rodině: komentář*. Praha: Orbis, 1970
- FIDRMUCOVÁ, Anna. *Poručenství a jiné formy péče o dítě*. Academic papers. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-557-6.
- HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. Praha: J. Otto, 1910
- Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol.: *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014
- HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: komentář*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. Komentované zákony (C.H. Beck). ISBN 80-7179-912-2.
- JIREČEK a HERMENEGILD. *Justiniana ciesaře Ustanovenie a naučenie, neb, Prvniech počátkuov práv městských knihy čtvery*. Praha: Jednota Právnické, 1867
- JIREČEK, Josef. *Práva městská Království českého a Markrabství moravského spolu s krátkou jich summou od M. Pavla Krystyana z Koldína*. 5. Praha: Všehrd, 1879
- KAPRAS, J. *Právní dějiny zemí Koruny české*. Praha: Česká grafická akc. Společnost “Unie”, 1913.
- KINCL, J., SKŘEJPEK, M., URFUS, V. *Římské právo*. Praha: C.H. Beck, 1995. ISBN 8071790311.
- KOVÁŘOVÁ, D. *Abeceda rodinného práva*. Praha: wolters Kluwer ČR, 2020.
- Králíčková, Z., Hrušáková, M., Westphalová, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020
- KRAUSOVÁ, Lucie a NOVOTNÁ, Věra. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: ASPI, 2006. ISBN 80-7357-214-1. s. 61
- LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022
- NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5167-2
- PEMOVÁ, Terezie a PTÁČEK, Radek. *Data o dětech: sociálně-právní ochrana dětí v České republice v datech*. Praha: Grada, 2022. ISBN 978-80-271-1338-5.
- Psutka, J. *Péče o jmění nezletilého dítěte*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021
- RADVANOVA, Senta. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Beckovy právnické učebnice. Praha: C.H. Beck, 1999. ISBN 80-7179-182-2.
- ROGALEWICZOVÁ, Romana, CILEČKOVÁ, Kateřina, KAPITÁN, Zdeněk, DOLEŽAL, Martin a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018
- SVOBODA, Emil. *Rodinné právo československé*. Vesmír, 1935.
- SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení III*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017

Seznam internetových zdrojů

Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání* (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Dostupné také z <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgjpw2nrql4ys443cl4zdamjlsl44dsx3qmy4dkni> [cit. dne 30.12.2022]

Hendrych, D. a kol. *Právní slovník*. Praha: C. H. Beck, 2009. Dostupné také z <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwp64zrguxgi2lumu> [cit. dne 30.12.2022]

KRÁLÍČKOVÁ, Z., Vyživovací povinnost rodičů k dětem v náhradní péči, *Právní rozhledy* 9/2005, s. 305-309.

Dostupné také z <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgvpxa4s7hfpngxztga2q&groupIndex=0&rowIndex=0>

FRINTOVÁ, Dita; FRINTA, Ondřej. Svěprávnost v občanském zákoníku a její recentní vývoj. In *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica*, 2022, vol. LXVIII, č. 2, s. 28. Dostupné také z https://karolinum.cz/data/clanek/10203/Iurid_68_2_0027.pdf

FRINTA, Ondřej. Pojetí svěprávnosti v návrhu nového občanského zákoníku. In: *Bulletin advokacie*, 2011, č. 1-2, s. 3-6. ISSN: 1210-6348. Dostupné z http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Frinta_Pojeti%20svepravnosti%20v%20navrhu.pdf

Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz. Dostupné také z <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgez6obzl5shu&rowIndex=0#>

CHRENKOVÁ, Monika; CILEČKOVÁ, Kateřina a HAŠKOVÁ, Aneta. Faktory ovlivňující formu náhradní rodinné péče. Online. *Sociální pedagogika*. 2015, roč. 3, č. 2, s. 38-50. Dostupné také z https://cuni.primo.exlibrisgroup.com/discovery/fulldisplay?docid=cdi_ceedl_journals_527076&context=PC&vid=420CKIS_INST:UKAZ&lang=cs&search_scope=MyInst_and_CI&adaptor=Primo%20Central&tab=Everything&query=any,contains,práva%20a%20povinnosti%20poručen%C3%ADka&offset=0

Poručenství dětí bez rodičovské péče: příručka pro posílení poručenských systémů k uspokojování zvláštních potřeb dětských obětí obchodování s lidmi. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2015 - 2015, 106 stran : barevné ilustrace ; 22 cm. ISBN 978-92-9239-988-7. Dostupné také z https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-guardianship_cs.pdf

LICHOVNÍK, Tomáš. Změny v OSPOD a další novinky - Část II. LICHOVNÍK, Tomáš. *Právní prostor*[online]. 2014 Dostupné také z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/zmeny-v-ospod-a-dalsi-novinky-cast-ii>

Odborné články

KRÁLÍČKOVÁ, Z., Rodinné právo v novém občanském zákoníku, *Právní rozhledy* 23-24/2013

NYKODÝM, Jiří. Novela zákona o rodině (zák. č. 91/1998 Sb. zák.). *Bulletin advokacie*, 1998, č. 8

SLAVÍČKOVÁ, Pavla. Právní podstata poručnické správy sirotků v raném novověku. *Historica* [online]. Palacky University, Olomouc, 2008, (34), 45-52 [cit. 2023-02-27]. ISSN 1803-9561

SVOBODA, Karel. Perspektivy institutu opatrovnické rady. *Jurisprudence*, 2013

Seznam použitých právních předpisů

Úmluva o právech dítěte, uveřejněná v sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte

Úmluvy o styku s dětmi, publikované pod č. 91/2005 Sb.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 359/1999 Sb. zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Code civil, ve znění pozdějších předpisů

Císařské nařízení č. 276/1914 Ř. z., dané dne 12. října 1914, jímž se vydává částečná novella k obecnému zákoníku občanskému.,

Seznam použité judikatury

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, č. 63627/00, ze dne 29. června 2004

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2012 28 Cdo 4740/2010

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24.11.2022, sp. zn. 24 Cdo 3173/2022

Rozhodnutí Nejvyššího soudu, 30 Cdo 3361/2014, C 14404, ze dne 17.12.2014

Rozhodnutí Ústavního soudu dne 26. 5. 2016, sp. zn. I. ÚS 2482/13

Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne ze dne 17.5.2019, s. zn. II. ÚS 4247/2018

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2022 24 Cdo 3032/2021-I

Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 27. 9. 2017 sp. zn. 21 Co 172/2017

Rozhodnutí Městského soudu v Brně ze dne 25. 11. 2021 sp. zn. 40 P 42/2009

Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 31. března 2020 sp. zn. II. ÚS 4054/19

Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 14. června 2016, Pl. ÚS 7/15

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2017 sp. zn. 30 Cdo 818/2017

Seznam zkratk

ABGB – Zákon č. 846/1811 Sb. Všeobecný občanský zákoník

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

OZ - Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon o právu rodinném – Zákon č. 265/1949 Sb. o právu rodinném

Zákon o rodině – Zákon č. 94/1964 Sb. o rodině

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí – Zákon č. 359/1999 Sb. zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Císařské nařízení č. 276/1914 - Císařské nařízení č. 276/1914 Ř. z., dané dne 12. října 1914, jímž se vydává částečná novella k obecnému zákonníku občanskému.

Code civil - Code civil, ve znění pozdějších předpisů

[Poručenství a poručenská rada]

Abstrakt

Tématem této diplomové práce je poručenství a poručenská rada. Cílem práce je posoudit právní úpravu poručenství a poručenské rady v minulosti a projít rovněž současnou právní úpravu. Tato práce by měla poskytnout informace o tom, kam řadíme poručenství a poručenskou radu, jaký je jejich smysl a jak fungují. V této diplomové práci je česká právní úprava poručenství částečně komparována s francouzskou právní úpravou.

První kapitola se věnuje rodině a rodičovské odpovědnosti. Jsou v ní vyjmenována a vymezena práva a povinnosti, jež jsou obsahem rodičovské odpovědnosti, kdo je nositelem a vykonavatelem rodičovské odpovědnosti. A jaká existují ochranná opatření, když rodič rodičovskou odpovědnost nevykonává.

Druhá kapitola této diplomové práce je věnována historickému exkurzu od dob Římské říše po zákon o rodině, popisu, jak fungovalo poručenství a komu byl ustanoven poručník v jednotlivých etapách. Římské právo představovalo významný základ pro tvorbu soukromého práva a právní úprava poručenství tomu nebyla výjimkou. Pozdější právní úpravy byly římským právem inspirovány.

Třetí kapitola je věnována samotnému institutu poručenství, jaké jsou důvody pro ustanovení poručníka a jeho jmenování, jaká jsou jeho práva a povinnosti, kdo může být poručníkem a kdy tato funkce zaniká, a to ve světle současné právní úpravy.

Čtvrtá kapitola je věnována poručenské radě, kdy byla poprvé právním řádem ustanovena a taktéž je zde popsána současná právní úprava, konkrétně kdy bude rozhodnuto o jejím ustanovení, důvody pro její zřízení, kdo může být členem a jak jeho funkce zaniká.

V páté kapitola je popsáno poručenství podle francouzské právní úpravy, kdy a jak je ustanoven poručník ve Francii. A srovnání s českou právní úpravou.

V závěru práce jsou zhodnoceny zjištěné skutečnosti. Taktéž je zhodnoceno, proč poručenská rada není dnes využívána a co by se mohlo udělat pro to, aby byla.

Klíčová slova: [3 klíčová slova v českém jazyce]

Poručenství, poručenská rada, rodina, rodičovská odpovědnost

[Guardianship and guardianship council]

Abstract

The topic of this thesis is guardianship and the guardianship council. The aim of the thesis is to examine the legal regulation of guardianship and guardianship councils in the past and also to examine the current legal regulation. This thesis should provide information on where we place guardianship and the guardianship council and what their purpose is and how they function. In this thesis, the Czech legislation on guardianship is partly compared with the French legislation.

The first chapter deals with the family and parental responsibility. The rights and obligations that are the content of parental responsibility, who is the bearer and the executor of parental responsibility are listed and defined. And what protective measures exist when a parent does not exercise parental responsibility.

The second chapter of this thesis is devoted to a historical excursion from the times of the Roman Empire to the Family Law, describing how guardianship worked and to whom a guardian was appointed at each stage. Roman law provided an important basis for the development of private law, and the law of guardianship was no exception. Later legislation was inspired by Roman law.

The third chapter is devoted to the institution of guardianship itself, what are the grounds for the appointment of a guardian, what are the rights and duties of a guardian, who can be a guardian and when does this function cease in the light of the current legislation.

The fourth chapter is devoted to the guardianship council, when it was first established by law, and also describes the current legislation, specifically when it will be decided to establish it, the reasons for its establishment, who can be a member and how its function ceases.

The fifth chapter describes guardianship under French law, when and how a guardian is appointed in France. And a comparison with the Czech legislation.

The thesis concludes with an assessment of the findings. It also evaluates why the guardianship is not used today and what could be done to make it so.

Klíčová slova: [3 klíčová slova v anglickém jazyce]

Guardianship, guardianship council, family, parental responsibility